

TALLINNA ÜLIKOOL
Ühiskonnateaduste instituut
Politoloogia

Magistritöö

KOHALIKU IDENTITEEDI, RIIGIRAHVA IDENTITEEDI NING RUUMI
KONSTRUEERIMINE NARVA NOORTE EESTIVENELASTE NÄITEL

24 AP

Autor: Anastassia Tuuder

Juhendaja: Raivo Vetik, PhD

Narva-Jõesuu

2022

Lühiülevaade

Eesti suuruselt kolmas linn Narva on pidanud pärast Eesti taasiseseisvumist kokku puutuma tõeliste väljakutsete hulgaga. Kuna valdav enamus elanikke on venekeelsed ning jõudsid Eestisse okupatsiooni ajal, siis kõikide olemasolevate väljakutsete juurde lisandub ka nende inimeste integreerimine Eesti ühiskonda ja Narva sidumine Eestiga. Käesoleva töö eesmärgiks on uurida, kuidas positsioneerivad ennast Narva noored eestivenelased Eesti ja Narva kontekstis ning kuidas nad konstrueerivad kohalikku ja riigirahva identiteeti ning Narvat ruumina.

Töö teoreetiliseks raamistikuks on Bourdieu väljateooria, Löw relatsioonilise ruumi teooria ja Somersi narratiivse identiteedi teooria. Andmekogumise meetodina kasutatakse poolstruktureeritud intervjuusid ja analüüsimeetodiks on manifestne kvalitatiivne sisuanalüüs.

Uurimisküsimuste vastamiseks konstrueeriti Narva noorte eestivenelaste domineeritavat subjektipositsiooni Eesti kontekstis ja domineerivat subjektipositsiooni Narva kontekstis, konstrueeriti kohalikku ja riigirahva identiteeti läbi ruumi ja läbi vastandumise teistele gruppidele ning analüüsiti identiteeti läbi Narva ruumina konstrueerimise.

Analüüsi tulemused näitavad, et Narva noored eestivenelased kasutavad mõõduka domineeritava subjektipositsiooni strateegiat Eesti kontekstis ning koos mõnede radikaalsete ilmingutega mõõduka domineeriva subjektipositsiooni strateegiat Narva kontekstis. Kohalik identiteet põhineb suuresti ruumile, milleks on Narva linn ning vastandumisele eestlastele, Venemaal elavatele venelastele ja mujal Eestis elavatele eestivenelastele. Kohalik identiteet on enamasti väljakujunenud, kuid riigirahva identiteet on alles tekkimisel. Ka Narvat ruumina konstrueerimisel on näha, et Narvat peetakse oma linnaks koos oma positiivsete ja negatiivsete omadustega. Kuigi Narva noored eestivenelased tahaksid olla rohkem seotud Eestiga ning tunda Eestis ennast omana, ei ole riigirahva identiteet täies mahus omandatud ning sellised kriisid nagu sõda Ukrainas võivad tõugata eestivenelaste positsioneerimist Eesti riigile ja ühiskonnale ebasoodsas suunas.

Abstract

Narva as the third biggest city of Estonia had to face real challenges after Estonia regained its independence. Since the majority of Narva inhabitants are Russian-speaking and came to live in Narva during the occupation, the challenges of integrating them into Estonian society and tying Narva closer to Estonia were added to other urgent problems. The aim of the thesis is to analyze, how young Narva Russian speakers position themselves in the state and city context, how they construct local and nation state identity and how they construct Narva as space.

The thesis' theoretical framework is based on relational theory by Bourdieu, relational space theory by Löw and narrative identity theory by Somers. Data was collected by carrying out half-structured interviews and manifest qualitative content analysis served as method of analysis.

To answer the research questions dominated subject position in Estonian context and dominant subject position in Narva context were constructed. In addition, construction of local and nation state identity both through spacing and opposition to other groups was analyzed.

Results of the research show that young Narva Russian speakers use the strategy of moderate dominated subject position in Estonian context and moderate dominant subject position with some radical manifestations in Narva context. Local identity is based on space (Narva city) and opposition to other groups, such as Estonians, Russians living in Russia and Russians living in other parts of Estonia. If local identity is mostly formed, then nation state identity is still in the process of being formed. Constructing Narva as space shows, that locals treat the city as their own with all positive and negative attributes. Though Narva young Russian speakers would like to be more connected to Estonia and feel themselves as part of the country, their nation state identity is not yet fully formed and such crises like war in Ukraine may force young people to change their positioning to detriment to Estonian state and society.

Sisukord

Lühiülevaade	2
Abstract.....	3
Sissejuhatus	5
Teoreetiline perspektiiv	7
Narva ja Eesti etnopolitiilise välja muutused alates Teisest maailmasõjast tänapäevani	12
Subjektipositsioonid Eesti ja Narva etnopolitiilisel väljal.....	16
Uurimistöö metoodika	19
Andmeanalüüsimeetodi valiku põhjendus.....	20
Poolstruktureeritud intervjuude analüüs	22
1. Narva noorte eestivenelaste positsioneerimine Eesti kontekstis	23
2. Narva noorte eestivenelaste enese positsioneerimine Narva kontekstis.....	27
3. Narva noorte kohalik identiteet ruumi kontekstis	30
4. Narva noorte kohalik identiteet teistele gruppidele vastandumise kontekstis.....	35
5. Kohaliku ja riigirahva identiteedi konstrueerimine	37
6. Narva ruumina Narva noorte silmis.....	43
7. Narva ja teiste ruumide mõju.....	51
Kokkuvõte ja järeldused	58
Kasutatud kirjandus	62

Sissejuhatus

Pärast taasiseseisvumist on Narva kerkinud avalikkuse huviorbiiti kui Eesti iseseisvusele ja riigi stabiilsusele võimalik ohullikas. Alates autonoomiareferendumi läbiviimisest 1993. aastal kuni Krimmi annekteerimise järel võimaliku geopoliitilise ebastabiilsuse tekitamiseni jälgiti linna väga pingsalt nii kohalikus kui ka välismaa meedias (Lavrentjev, 2018). Magistritöö kirjutamise ajal puhkenud sõda Ukrainas asetab Narva jälle riigi ja rahvusvahelisse fookusesse, mis kinnitab üldist ebakindlust Narva linna ja selle elanike lojaalsuse suhtes (Pommereau, 2022, Murd, 2022).

Narva eristaatus ülejäänud Eestiga võrreldes ja kohaliku identiteedi eripärad on kokku võetud ka viimases Lõimumismonitooringus (Vetik jt, 2020). Alates 1990-ndatest, kui mitte-eestlaste staatus Eestis muutus ning nad muutusid uue riigi kontekstis vähemuseks, pidid nad kohanema tekkinud olukorraga. Lõimumismonitooringu andmete põhjal on hästi näha, et on nii neid eestivenelasi, kes kohanesid üsna hästi, aga on ka neid, kellel nii hästi ei läinud (SA Poliitikauuringute Keskus Praxis jt, 2020). Mõned murettekitavad trendid viitavad põlvkondade erinevustele. Nii järeldatakse, et eestivenelaste noorem põlvkond omab madalamat riigiidentiteeti (Mäkinen, 2021) ning on ruumiliselt rohkem eraldatum (Mooses, 2021). Kuigi läbiviidud uuringutes ja töödes vaadatakse tihti Ida-Virumaa olukorda tervikuna ja ülejäänud Eestist eraldi, keskendutakse eraldi Narvale ja Narva inimestele väga harva. Meedia tähelepanu all oleva linna kohta on lõimumist puudutavaid akadeemilisi uuringuid ülivähe ning seda olukorda katsub antud magistritöö parandada.

Magistritöö põhineb relatsioonilisel lähenemisel, mis tugineb enamasti Bourdieu välja teooriale. Seda teooriat kasutades uuritakse, milliseid positsioneerimise strateegiaid kasutavad Narva noored Eesti ja Narva kontekstis ning kas subjektipositsioonide puhul võib rääkida radikaalsest või mõõdukast segmendist. Olles Eesti kontekstis etniline vähemus (domineeritav subjektipositsioon väljateooria mõistes), aga Narva kontekstis etniline enamus (domineeriv subjektipositsioon), võib eeldada, et selline kahetine positsioon avaldab oma mõju Narvas elavate noorte eestivenelaste enesemõistmisele ja seda nii kohalikul kui ka riigi tasandil.

Positsioneerimine riigi ja linna kontekstis mõjutab kohaliku identiteedi tekkimist, mida võib vaadata nii ruumi loomise (ehk vastavalt Löw teooriale ruumile tähenduste andmise) kui ka teistele gruppidele vastandumise kaudu lähtudes Tajfel ja Turneri sotsiaalse identiteedi teooriast. Riigirahva identiteet võib omalt poolt käia kohaliku identiteediga käsikäes, aga

võib sellele ka vastanduda. Somersi nägemus narratiivsest identiteedist aitab vaadata ükskõik millist identiteeti kui kindlat (etnopolitiilist) välja ja subjektipositsioonide eksisteerimist ja nende omavahelise võistluse tulemust. Töö eesmärk on teada saada, kuidas Narva noored konstrueerivad kohalikku ja riigirahva identiteeti, kuidas see suhestub domineeriva ja domineeritava subjektipositsiooniga ning kuidas läbi ruumi konstrueerimise ja ruumi mõju inimestele on võimalik vaadelda kohalikku ja riigirahva identiteeti ning positsioneerimist Eesti ja Narva kontekstis.

Uurimisküsimused:

1. Kuidas Narva noored konstrueerivad domineeritavat subjektipositsiooni Eesti kontekstis?
2. Kuidas Narva noored konstrueerivad domineerivat subjektipositsiooni Narva kontekstis?
3. Kuidas Narva noored konstrueerivad kohalikku ja riigirahva identiteeti?
4. Kuidas konstrueerivad Narva noored Narvat ruumina?

Tegemist on kvalitatiivse uurimistööga, kus andmeid koguti poolstruktureeritud intervjuude käigus. Intervjuude tekste analüüsiti kasutades manifestset kvalitatiivset sisuanalüüsi (Kalmus jt, 2015).

Struktuurselt koosneb magistritöö järgmistest osadest:

1. Esimene osa annab ülevaate teoreetilistest lähenemistest, milleks on Bourdieu välja teooria, Löw ruumi teooria ja identiteedi teooriad (Tajfel ja Turner ning Somers).
2. Teises osas puudutatakse ajaloolisi muutusi Eesti ja Narva etnilises ja keelelises koosseisus ning olukorda kodakondsuse omamise seisukohalt alates Teisest maailmasõjast kuni tänase päevani ning konstrueeritakse Eesti ja Narva etnopolitiilisel väljal asuvad subjektipositsioonid.
3. Kolmas osa võtab kokku töös kasutatud metoodika, andmekogumis- ja andmeanalüüsimeetodid.
4. Neljandas osas kirjutatakse lahti poolstruktureeritud intervjuude analüüs.
5. Viiendas osas antakse ülevaade uurimistöö tulemustest ja järeldustest.

Teoreetiline perspektiiv

Antud magistritöös lähtutakse relatsioonilisest lähenemisest, kuna see käsitlus võimaldab vaadelda sotsiaalseid nähtusi (antud puhul sotsiaalset ruumi/välja, füüsilist ruumi/kohta ja identiteeti/piiri) mitte kui asja/nähtust iseeneses, vaid teiste osapooltega koos välja kontekstis. Nagu relatsioonilise lähenemise nimetusest johtub, on keskpunktis suhted mitte niivõrd isikud või grupid (Bourdieu, 2003). Agendid on ainult üks osa sotsiaalsest ruumist või võimuväljast, samuti ka füüsilisest ruumist ning isikute ja gruppide omavaheliste erinevuste tulemusena moodustatakse väljas positsioone, mis omakorda mõjutavad isikute ja gruppide käitumist välja kontekstis (samas).

Sotsiaalne ruum või väli on nii jõudude väli (*field of forces*) kui ka võitluste väli (*field of struggles*) (Bourdieu, 2003: 32). Jõudude väli iseloomustab välja struktuuri, mis eeldab kindla reeglistiku või omaksvõetud printsiipide valitsemist väljas (samas). Seda võib nimetada ka moraalikorraks (Van Langenhove, 2017). Võitluste väli rõhutab aga agentide omavahelist võitlust, mille tulemusena jääb väli selliseks nagu on (ehk kehtiv moraalikord jääb kehtima) või muudab oma struktuuri (Bourdieu, 2003: 32). Bourdieu välja mõtlemisviis (Bourdieu ise ei tahtnud seda teooriaks nimetada) annab raamistikku, mida on võimalik kasutada sh etniliste suhete ja identiteedi analüüsimiseks.

Klassiku käsitluses on väli sotsiaalne ruum/ala, kus on esindatud domineeriv ja domineeritav subjektipositsioon ning kus käib pidev positsioneerimine ning võitlus domineeriva positsiooni järele (Bourdieu, 2020). Nagu võib definitsioonist järeldada, esineb domineerival subjektipositsioonil¹ õigus ja võimalus kujundada välja nii nagu peetakse õigeks (samas). Domineeritaval subjektipositsioonil² olev grupp või isik peab aga leppima olukorraga või katsuma saada domineerivaks (muuta kehtivat moraalikorda vastavalt enda nägemusele). Viidates sh ka Lotmani teooriale ning asümmeetrilisuse kontseptsioonile nimetab Vetik sellist välja asümmeetriliseks väljaks (2019), mis viitab sellele, et jõudude vahekord ei ole võrdne, mis aga ei tähenda, et välja ümberkujundamist ei ole võimalik saavutada.

Sotsiaalse ruumi või välja konstrueerimiseks on aluseks midagi, mis eristab subjektipositsioone. Seda nimetas Bourdieu eristumise põhimõteteks ning peamised eristumise põhimõtted on majanduslik kapital ja kultuurikapital (Bourdieu, 2003). Vastavalt Bourdieule võib kultuurikapitalist saada ka majanduslik kapital ning üldiselt tuleneb see

---

¹ Edaspidi kasutatakse lühendina Dsp

² Edaspidi kasutatakse lühendina dsp

omandatud (institutsionaalselt või läbi perekonna) haridusest, kultuurist ja teistest sfääridest (Bourdieu, 1986). Selliseks kultuurikapitaliks võiks olla nii omandatud teadmised (sh keel), kultuuriväärtustega vara või kõrgharidust andva asutuse diplomid (samas). Suurt rolli välja väljakujunemises, taastootmises või ümberkujundamises mängib hierarhia, mis väljendub kapitali omandamises (Bourdieu, 2020: 220-221). Domineeriva subjektipositsiooni säilitamiseks või saavutamiseks kasutatakse kogutud kapitali, sh kultuurikapitali.

Kuigi Bourdieu teooria eeldab, et ühel subjektipositsioonil asuvatel inimestel on piisavalt ühist, et nad omaksid sarnased hoiakuid ja arvamusi (2003), ei pruugi siiski ka ühe subjektipositsiooni esindajad väljendada täpselt samu hoiakuid ja arvamusi. Nii tekivad nii domineeriva kui ka domineeritava subjektipositsiooni sees segmendid, mida võiks nimetada mõõdukaks ja radikaalseks subjektipositsiooniks (Vetik, 2019). Nagu nimest võib järeldada, koonduvad mõõduka subjektipositsiooni alla need, kes võivad mõistvamalt suhtuda teise subjektipositsiooni esindajate arvamustesse ning väiksemal või suuremal määral koostööks valmis olla; radikaalse subjektipositsiooni esindajad on aga suuremas antagonismis nii sama subjektipositsiooni teise segmendiga kui ka teise subjektipositsiooni esindajatega (samas). Igal subjektipositsioonil ja segmentidel on oma käitumise strateegia.

Sotsiaalne ruum peegeldub füüsilises ruumis (Bourdieu, 2018). Ka kapitali jaotamist võib jälgida ruumiliselt. Nii alates pealinna staatuse kehtestamisest ja sinna rahalise ja muu kapitali kumuleerimisest regioonide arvelt kuni linnaosade eristumiseni vastavalt sellele, mis klassid ja ühiskonna kihid vastava kapitaliga nendes elavad – nii saab ka geograafiliselt ja ruumiliselt vaadelda domineeriva ja domineeritava positsiooni omavahelist vastandumist ja kokkupuudet (samas). Bourdieu arvates on see mõju pigem ühesuunaline, ruum ise välja konstrueerimist, subjektipositsioonide ja kapitali jagunemist ei mõjuta (Löw, 2016: 151-154).

Martina Löw arendab ruumilise aspekti tähtsust suhete konstrueerimisel aga edasi (Löw, 2016). Ruum (*space*) on elusolendite (suuresti inimeste, aga mitte ainult) ja sotsiaalsete hüvede (*social goods*) relatsiooniline korraldus (*arrangement*). Ruum tekib (*spacing*) inimeste ja sotsiaalsete hüvede loomise tulemusena ning tähtis osa ruumi tekkimisel on sünteesil, mis aitab elusolendite ja sotsiaalsete hüvede kogumil ühtsust saavutada. Antud juhul on oluline roll sellistel protsessidel nagu mälu, kujutlusvõime ja taju tegevus (samas: 134-135). Ruum ei ole ainult hoonete, loodusobjektide ja inimeste kooslus, vaid ka see, mida inimesed selles ruumis teevad ja mis tähendust sellele ruumile läbi sünteesi omistatakse.

Teine osa, mida Löw rõhutab, on protsess, mis on juurutatud ruumi duaalsuses (*duality of space*). Duaalsuse kaudu kirjeldab Löw ruumi kui tegevuste/tegude tulemust, kuid samal ajal viitab ka sellele, et ruum omandab struktureerivat võimu ehk ruum ise struktureerib reaalsust, sh suhteid (2008, 2016). Kuigi Bourdieu keskendus palju rohkem sotsiaalsele ruumile, võib füüsilist ruumi käsitleda välja mõtteviisi põhimõtteid kasutades. Nii saab füüsilises ruumis tuvastada jõudude välja, mis struktureerib ruumi (näiteks kehtestatud planeerimisreeglid, domineerivast kultuuriruumist tulenevad põhimõtted, mille järgi ruumile lähenetakse), kui ka võitluste välja, mis läbi agentide tegevuse mõjutab ruumi väljanägemist ja tunnetamist agentide poolt (näiteks, mille poolest erinevad linnaosad, milliste rahvuslik koosseis erineb). Et välja mõju ruumile ei jääks ühesuunaliseks, annab ruumi duaalsus võimalust vaadelda ka ruumi mõju väljale. Löw ise toob näiteks kohturuumi ülesehituse ja kohtuistungil ajal erinevate osapoolte paiknemise reeglid. Nii on ruum ja paiknemise reeglid kunagi struktuuride poolt paika pandud, aga nende vastuvõtmine ja jälgimine omakorda taastoodab osapoolte rolle ja seega nende paiknemist ja paiknemise mustrite püsimist (2008: 37-38).

Ruum tekib elusolendite ja sotsiaalsete hüvede loomise protsessis, ruumi tekitamise tulemusena võib tekkida koht (*place*). Kohal on olemas oma nimi, geograafiline asukoht ning see, kuidas seda tajutakse. Kuna väljal toimetavad agendid tajuvad igat kohta erinevalt, loob iga subjektipositsioon samas kohas oma ruumi, omistades kohale omi tähendusi (Löw, 2016: 167-171). Üks näide, kuidas geograafilistes kohtades erinevate rahvuste esindajate silmis tekivad erinevad ruumid, on Brüssel, mis Belgia kodanike jaoks tähendab ühte asja (oma riigi pealinn, Belgia ajaloo üks tähtsamaid linnu), Euroopa Liidu riikide kodanikele aga hoopis teist asja, kuna paljude silmis sümboliseerib Brüssel suuresti Euroopa Liidu bürokraatiat ja Euroopa Liidu ametnike kaugenemist tavainimestest.

Läbi ühe ja sama koha loomise erinevate subjektipositsioonide poolt võib vaadelda nende subjektipositsioonide positsioneerimist. Lisaks võib ruumi tekkimist soodustada piiri tõmbamisega. Mõned ruumid (nagu rahvusriigid) rõhutavad eristumist teistest, seega omistavad rohkem tähendust piiridele, samas näevad teised ruumid (näiteks globaliseerivas maailmas väljapaistvad suured linnad) rohkem väärtust just võrgustike väljaarendamises ja hoidmises, seega piirid nende jaoks omavad vähem tähtsust (Löw ja Weidenhaus, 2017). Piiride olemasolu ja see, kuidas ja kus täpselt neid erinevate ruumide vahele tõmmatakse, peegeldab ruumide omavahelisi suhteid ehk positsioneerimist (samas: 558). Nii domineeriv kui ka domineeritav subjektipositsioon võivad proovida eristuda teineteisest, kasutades nii

füüsilisi (näiteks füüsilise piiri/aia püstitamine) kui mittefüüsilisi meetmeid, mis otseselt ei eelda materiaalsete tõkete paigaldamist.

Kui ei ole võimalust teisest eristuda läbi füüsilise piiri tõmbamise, võib seda teha läbi identiteedi konstrueerimise. Tajfel ja Turner defineerivad oma klassikalises teoses sotsiaalset identiteeti, mis tekib indiviidil läbi oma grupiga samastumise ja vastandumise võõrale grupile (1979). Siin võib eristada kolme protsessi: sotsiaalset kategoriseerimist, enesehindamist läbi sotsiaalse identiteedi ning eksisteerivate sotsiaalsete gruppide omavahel võrdlemist (samas: 46). Sotsiaalse identiteedi olemasolu ei tähenda automaatselt piiri tõmbamist, kuid mõnedel tingimustel võib see tekkida.

Margaret R. Somers, kes 1990-ndatel tuli välja oma nägemusega, kuidas peaks mõtestama identiteeti, toetub samuti relatsioonilisele lähenemisele. Ta rõhutab identiteedi uurimise puhul kontekstuaalsuse tähtsust, eriti aja, ruumi ja relatsioonilisuse (*relationality*) dimensioonide olulisust (Somers, 1994). Ka poliitilises psühholoogias on koha ja ruumi tähtsust identiteedi jaoks esile toodud (Hopkins ja Dixon, 2006). Somersi käsitlus tugineb narratiivse identiteedi ja narratiivsuse kontseptsioonidele, kus narratiiv ei ole ainult viis, kuidas inimene reflekteerib oma reaalsust, vaid läbi narratiivi konstrueeritakse ka enda ja teiste reaalsust. Samuti võivad narratiivid viia sotsiaalelu ümberkujundamiseni, kuna mõjutavad ka tegusid (samas). Narratiivi ja seega identiteeti ei saa uurida ilma laiemat konteksti analüüsimata.

Iga identiteet tekib kindlas ajas, ruumis ja kindlate suhete tulemusena. Identiteeti konstrueeritakse läbi enda ja teiste positsioneerimise erinevate eksisteerivate lugude kaudu, seega protsessi ja väljendi seisukohalt on narratiiv ülioluline (Somers, 1994). See, millised lood valitakse identiteedi konstrueerimiseks, kuidas väljavalitud lood paiknevad ajas ja ruumis ning kuidas nad omavahel suhestuvad, on narratiivse identiteedi üks peatahkudest, milleks on süžee kujundamine (*emplotment*) (samas: 617). Somersi pakutud lähenemine eeldab, et inimene käitub nii nagu ta peab ruumis, ajas ja suhete kontekstis käituda õigeks, sest muu käitumisviis ei läheks kokku tema „mina-pildiga“ (samas: 624). Piiri tõmbamine võib mõnikord olla indiviidi seisukohalt vältimatu, kuna teistmoodi ei suuda ta ennast mõtestada ehk väljal ja ruumis positsioneerida.

Somers eristab nelja liiki narratiivi. Esimene on ontoloogiline narratiiv, mis on iga inimese narratiiv, millega ta mõistab reaalsust ning mis omakorda mõjutab inimese käitumist (ja läbi selle nii selle indiviidi kui ka teiste inimeste reaalsust). Avalik narratiiv on institutsioonide

ja asutuste narratiiv. Näiteks võib tuua Eesti kui e-riigi narratiivi. Metanarratiivsus on veelgi abstraktsem ning raamistab inimkonna ajalugu ja arengut. Liberaalse ideoloogia ja rahvusriigi konflikt on üks metanarratiivsuse näide. Kontseptuaalne narratiivsus on juba sotsiaalteadlaste pärusmaa, millega interpreteeritakse ja seletatakse sotsiaalmaailmas toimuvat (Somers, 1994). Iga ülalloodud narratiiv võib tekitada oma reaalsust ja koos nad mõjutavad teineteist.

Bourdieu välja lähenemist võib antud kontekstis nimetada katusteooriaks. Väljaks on etnopolitiiline väli, milles eestlased ja eestivenelased asuvad erinevatel subjekti positsioonidel. Magistritöö keskmes on Narva noorte eestivenelaste positsioneerimine etnopolitiilisel väljal. Lisaks analüüsitakse töös nii kohalikku kui ka riigirahva identiteeti. Viimane vastandub rahvuslusele baseeruvale identiteedile, millega ei pruugi eestivenelased samastuda (Vetik, 2022). Somersi narratiivse identiteedi lähenemine võimaldab Narva noorte kohalikku ja riigirahva identiteeti uurida Narva kontekstis (kindlas ruumis), 2022. aasta kevadel (kindlas ajas) ning süžee kujundamise protsessis (olles Eesti etnopolitiilisel väljal samaaegselt nii dsp kui ka Dsp). Löw ruumi teooria annab võimaluse siduda välja ja väljal positsioneerimist kindla ruumi ja kohaga, milleks on Narva linn.

Narva ja Eesti etnoliitilise välja muutused alates

Teisest maailmasõjast tänapäevani

20. sajand oli Narva ajaloo üks dramaatilisemaid. Teine maailmasõda, nõukogude okupatsioon ja Eesti taasiseseisvumine on jätnud väga sügavad jäljed nii linna arhitektuursele ilmele kui ka Narva elanikkonnale. Kui sajandi alguses moodustasid Narva elanikkonnast enamuse eestlased, siis sajandi lõpuks langes nende osakaal alla 5% (Eesti Statistikaamet, 1995). Ka riigikordade vahetumine tähendas erinevate etniliste gruppide poliitilise domineerimise vahetumist. Kõik need muutused poleks saanud juhtuda ilma mõju avaldamata linna elanikele ja nende identiteedi konstrueerimisele.

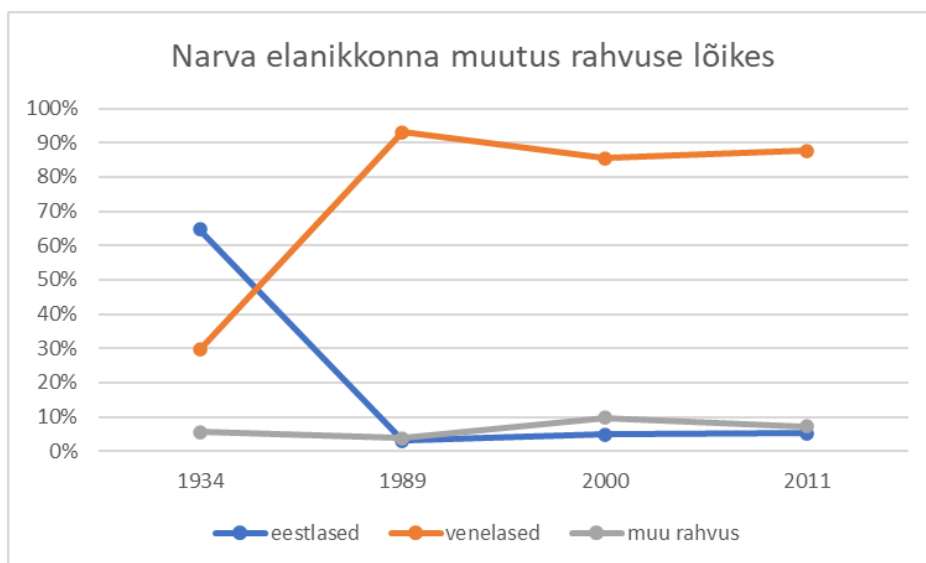
1934. aastal läbi viidud rahvaloenduse järgi elas Narvas kokku 23 512 inimest, kellest 65% olid eestlased, 30% venelased, 2% sakslased ja ülejäänud 3% moodustasid muud rahvused. Keele kasutuse poolest oli osakaal enam-vähem sama ehk eesti keelt rääkis emakeelena 66%, vene keelt 31% ja saksa keelt 1,8% (Riigi Statistika ..., 1935). Kogu Eesti elanikkonnast moodustasid eestlased 88%, venelased 8,2% ja sakslased 1,5%, seega võrreldes teiste Eesti linnade ja piirkondadega oli Narva tunduvalt mitmekultuursem ja -keelsem asustusüksus (samas).

Teise maailmasõja lõppedes ja nõukogude okupatsiooni ajal muutus linna elanikkonna rahvuslik koosseis drastiliselt. Kuna Eestis toimunud sõjategevuse viimasel aastal evakueeriti linn tühjaks (pärast 1944. aasta massevakuatsiooni jäi linna üksikud tsiviilisikud) ja sõja järel oli tagasitulijaid väga vähe, mehitati linn lähtuvalt linna taastamise vajadusest, varasema tööstuse taaskäivitamisest ja uute tehaste rajamisest uute, teistest nõukogude vabariikidest pärit elanikega (Tuuder ja Paulus, 2020: 26-27). Uued asukad saabusid Narva peamiselt organiseeritud värbamise kaudu. Vähesed tagasipöördunud kohalikud, kel õnnestus kodulinna naasta, pidid kohanema uue olustikuga (Vseviiov, 2001). Aastaks 1970 oli Narva elanikkond paisunud 61 534 inimesi (samas). Eesti taasiseseisvumiseks aga oli see number veelgi kasvanud ning aastal 1989 loeti Narva elanikkonnaks kokku 81 221 inimest, kellest 93% rääkis emakeelena vene keelt ning 3% rääkis emakeelena eesti keelt (Eesti Statistikaamet, 1995).

Pärast Eesti taasiseseisvumist, kui kehtestati Venemaaga piir ning kapitalismile üleminekuga kaasnesid paljudele majanduslikud probleemid, hakkas Narva elanikkond kiiresti vähenema. 2000. aasta rahvaloenduse tulemused näitavad, et linnas elas 68 680 inimest, kellest 85,5%

olid venelased ja 4,9% olid eestlased (Statistikaamet, 2000). Järgneva 10 aasta jooksul kaotas Narva veel ligi 15% oma elanikkonnast ning 2011. aastal oli linnaelanike arvuks juba 58 663 inimest, kellest 87,7% olid venelased ja 5,2% olid eestlased (Statistikaamet, 2011). Kuigi 2021. aasta rahvaloenduse tulemusi ei ole veel teada, võib oletada, et linna elanikkonna arv on viimase 10 aasta jooksul veelgi langenud ning elanike etniline koosseis on jäänud samuti proportsionaalselt samaks.

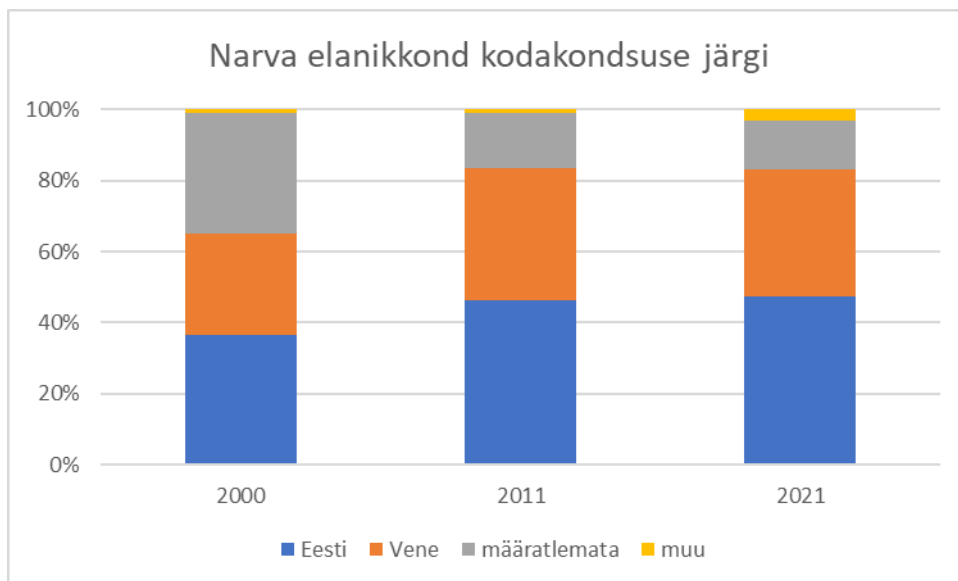
Narva rahvusliku koosseisu muutusi nii enne okupeerimist kui ka pärast Eesti Vabariigi taasiseseisvumist (joonis 1) peab vaatama välja kontekstis. Sõjaeelse Eesti Vabariigi Põhiseaduse järgi oli riigikeeleks eesti keel (§5), samas §23 sätestas, et “Saksa, Vene ja Rootsi rahvusest kodanikkudel on õigus pöörduda riiklikkusesse keskasutustesse kirjalikult oma keeli” (1934). Valdav enamus riigi elanikke olid eestlased (88%) (Riigi Statistika ..., 1935). Etnopoliitilisel väljal olid eestlased selgelt domineerivas positsioonis, kuid vähemustele olid ka põhiseadusega ette nähtud kindlad õigused.

Joonis 1. Narva elanikkonna muutus rahvuse lõikes (aastad 1934-2011).

Narva elanikkonna statistika kodakondsuse lõikes on olnud 21. sajandi vältel palju mitmekesisem kui Eestis üldiselt. Riigis tervikuna moodustasid 2000. aastal Eesti kodanikud 80% kogu elanikkonnast, 2011. aastaks tõusis see määr 85-ni ning on tänaseni jäänud sellel tasemel püsima. Vene kodakondsusega isikute osakaal püsis enam-vähem ühel tasemel ehk hõljus 6-7% kandis ning määratlemata kodakondsusega elanikkonna protsent vähenes 12-lt 5 peale (Statistikaamet, 2000, 2011, 2021). Narvas tõusis sama 21 aasta jooksul nii Eesti kui ka Vene kodakondsusega inimeste osakaal (36%-st 48%-ni Eesti kodakondsuse puhul ning 29%-st 36%-ni Vene kodakondsuse puhul), määratlemata kodakondsusega isikute osakaal

langes peaaegu kolm korda – 34%-lt 13%-le (Statistikaamet, 2000, 2011, Narva linn, 2021) (joonis 2).

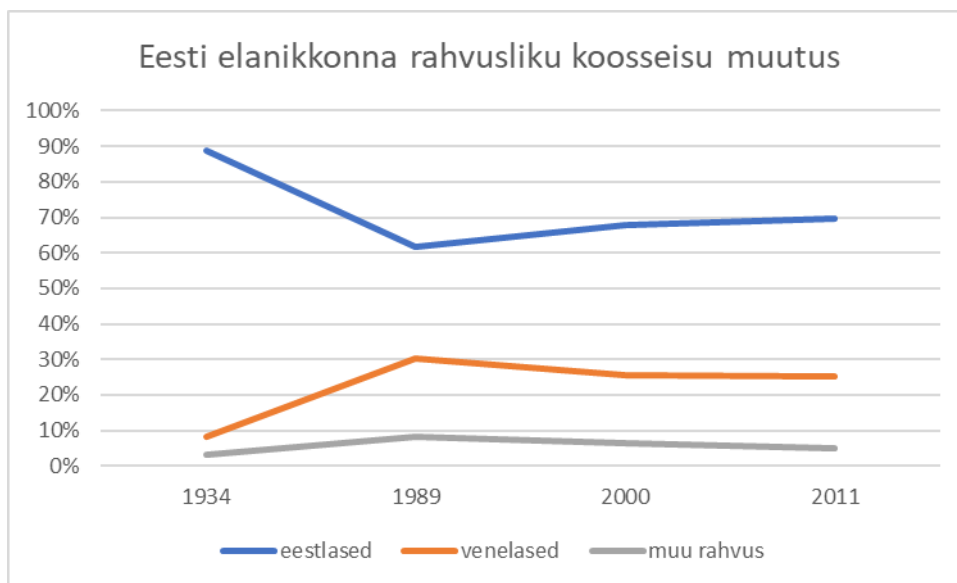

Joonis 2. Narva elanikkond kodakondsuse järgi (aastad 2000-2021).

Nõukogude okupatsiooni ajal prooviti erineval moel jõuda selleni, et vene keel oleks peamine rahvustevaheline suhtluskeel ja muutuks kõikide Nõukogude Liidu elanike “teiseks emakeeleks” (Kaasik, 2016). Kuigi üldiselt see poliitika ei õnnestunud, siis näiteks asjaajamises, kõrgematel positsioonidel ja mõnedes linnades, kuhu saadeti tööle hulganisti vene keelt kõnelevaid inimesi, ei olnud võimalik ilma vene keele oskuseta hakkama saada (samas). Ka venelaste osakaal elanikkonnast tõusis 1989. aastaks märkimisväärselt ning moodustas natuke üle 30% (Eesti Statistikaamet, 1995). Narva elanikkond oli selleks ajaks peaaegu tervikuna venekeelne, ka Tallinna elanike seas moodustasid eestlased alla 50% (samas). Vaatamata sellele, et eestlaste seas oli vene keele oskus 1980-ndate aastate lõpus pigem tagasihoidlik, domineeris paljudes kohtades ja sfäärides vene keel ning venelased olid privileeeritud ehk domineerivas positsioonis.

Eesti taasiseseisvumine tõi kaasa tõsised muutused. Põhiseaduses on nüüd kinnitatud nii eesti keele staatus riigikeelena (§6) kui ka preambulis eraldi välja toodud Eesti riigi ülesanne tagada “eesti rahvuse, keele ja kultuuri säilimine läbi aegade”. Vene keel ei oma nüüd mingit erilist staatust. Venelaste osakaal elanikkonnas on võrreldes 1989. aasta rahvaloendusega vähenenud ning moodustas 2011. aastal 25,2% (Statistikaamet). Sama aasta andmete järgi moodustasid eestlased juba väikse enamuse (55,3%) ka Tallinna elanikkonnas (samas).

Sellised muudatused ei saanud jääda märkamata (joonis 3). Vene keelt emakeelena kõnelevate inimeste staatus muutus pärast Nõukogude Liidu lagunemist ning nad pidid tegema valiku, kas kolida ära, jääda Eestisse, ning kui otsustati jääda Eestisse, siis otsustama, kas õppida ära eesti keel või mitte. Mingil määral töötas D. Laitini tehtud järeldus, et osa Eestis elavatest mitte-eestlastest tegid ratsionaalse valiku (*tipping*), mis väljendus selles, et nad otsustasid ära õppida eesti keele (1998). Samas on tekitanud riiklik keele- ja hariduspoliitika ka teatud vastupanu mitte-eestlaste hulgas (Rannut, 2008). Aastal 2021 on näha etniliste gruppide erinevusi tööhõives ja meedia tarbimises ning murelikuks teeb ka keelegruppide omavaheliste kontaktide vähenemise trend (SA Poliitikauuringute Keskus Praxis jt, 2020). Üheks suuremaks murekohaks on gruppide eraldatus ja vähene omavaheline kontakt, seda nii elamiskoha põhisedelt (Leetmaa, 2017) kui ka liikumistrajektooride lõikes (Mooses, 2021). Nooremad põlvkonnad ei pruugi integreeruda, pigem on mõnede aspektide lõikes märgata vastupidist trendi (Mäkinen, 2021, Mooses, 2021).

Joonis 3. Eesti elanikkonna rahvusliku koosseisu muutus (aastad 1934-2011).

24. veebruaril puhkenud sõda Ukrainas võib väga jõuliselt olukorda mõjutada. Praegu on veel vara selles osas mingeid kindlaid järeldusi teha, kuna uuringuid on väga vähe (Narva kohta puuduvad), sündmused Ukrainas töö kirjutamise ajal veel kestavad ja nende mõju Eestile ja Euroopale ei ole seega veel võimalik mõõta. Kuigi avalikud andmed on üsna puudulikud, viitab Riigikantselei tellitud seire sellele, et Ukraina sõja valguses ei ole eestivenelased homogeenne grupp ning lõhed grupi sees on üsna märgatavad (ERR, 2022). Ka suurenenud soov saada Eesti kodakondsus viitab sellele, et mõned Vene kodakondsust omavad inimesed otsustasid oma arvamust öelda kindlat žesti tehes (Häkli, 2022).

Magistritöö autor, kes elab Narva lähedal ja käib Narvas tööl, tuginedes oma tutvusringkonnas kuuldule, kaldub arvamusele, et eestivenelaste seas on tekkimas tõsisemad lõhed ja need käivad tihti mööda põlvkondi. Näiteks on tajuda, et ühes peres võib vanem põlvkond kippuda toetama Venemaa poliitikat, sh Ukraina suhtes, kuid nooremad pereliikmed asuvad pigem vastupidisel seisukohal. Seda arvamust toetab ka Jüri Nikolajevi poolt avaldatud arvamuskirjutus (2022). Avalike uuringute puuduse tõttu ei saa tõmmata paralleele eesti keele oskuse ja/või Eesti kodakondsuse ja Venemaa poliitika vastasuse vahel, aga vähemalt see trend, et pärast sõja algust tõusis hüppeliselt Eesti kodakondsuse taotluste arv, viitab sellele, et ka Vene kodakondsuse omamine ei tähenda automaatselt sama riigi poliitika tingimata toetamist. Samas tasub siin kindlasti arvestada, et kuna sündmused ei ole veel lõppenud, ei saa nende mõju praegu objektiivselt hinnata.

Subjektipositsioonid Eesti ja Narva etnoliitilisel väljal

Sotsiaalseid ruume või välju leidub erinevates sfäärides ja neid on palju. Nagu eelnevas osades on mainitud, on antud magistritöö fookuses etnoliitiline väli Eestis ja Narvas, milles on esindatud kaks Eestis elavat peamist rahvusrühma - eestlased ja eestivenelased. Eestivenelased hõlmavad selles kontekstis Eesti venekeelseid elanikke, kes ise identifitseerivad ennast selle vähemusega. Rahvusrühmad asuvad hierarhias erinevatel positsioonidel. Eestlased on Eestis tööturul edukamad ja puutuvad töötusega kokku eestivenelastest harvemini (SA Poliitikauuringute Keskus Praxis jt, 2020). Ka riigi võimupositsioonidel on eestivenelasi tunduvalt vähem, kui võtta aluseks nende osakaal elanikkonnast (Ivanov, 2015). Eesti poliitilisel maastikul ei ole olemas ühtegi tõsiseltvõetavat vene parteid, mille fookuses oleks kõigepealt eestivenelaste huvide kaitsmine.

Välja hierarhia tugineb kapitali jagunemisele. Eesti riigi kontekstis, kus riigikeeleks on eesti keel (Eesti Vabariigi Põhiseaduse §6), on üks kultuurikapitali tähtsatest aspektidest eesti keele oskus, mis on omandatud kas koolis või perekonna kaudu ning mis omab selget mõju ka majanduslikule kapitalile (töökoht, sissetulek jne). Vastavalt 2020. aasta Integratsiooni Monitooringu andmetele valdab eesti keelt (vastused “Emakeel”, “Valdan vabalt” ja “Saan aru, räägin, kirjutan”) ligi 50% teistest rahvusest Eestis elanikest (SA Poliitikauuringute Keskus Praxis jt, 2020). Ida-Virumaal on see protsent üle poole võrra madalam (samas).

Eesti keele oskus või pigem selle puudulikkus on suuresti üks peamistest põhjustest, miks tulevad eestivenelased võrreldes eestlastega sotsiaalmajanduslikult raskemini toime.

Kuigi laiem pilt näitab kahe rahvusgrupi erinevusi ning ühelt poolt võib üldistada nii eestlaste kui ka eestivenelaste huvisid, oleks ekslik rääkida ühe või teise grupi homogeensusest. Kuigi eestlaste seas võib kindlalt eristada mõõdukat ja radikaalset subjektipositsiooni, keskendutakse antud töös domineeritava subjektipositsiooni ehk eestivenelaste staatuse positsioneerimisele. Üldiselt lepivad mõõduka dsp esindajad väljal väljakujunenud hierarhiaga või siis pooldavad järkjärgulist muutust, mille saavutamiseks nähakse koostööd mõõduka Dsp-ga. Radikaalse dsp silmis on ainukeseks väljapääsuks välja ümberkujundamine ning uue moraalikorra kehtestamine Dsp huvisid arvestamata.

Kuna eestivenelased moodustavad Eesti elanikkonnast vähemuse, nende kultuurikapital, sh eesti keele oskus, ei ole ühtlane ning nende võimalused tööturul on eestlastega võrreldes kehvemad, võib selle grupiga (venelased, eestivenelased, venekeelsed elanikud) samastumist interpreteerida kui domineeritava subjektipositsiooni võtmist. Subjektipositsiooni radikaalsust või mõõdukust võib aga uurida läbi selle, kui küsida inimeste käest, kuidas nad hindavad selle grupi võimalusi Eesti ühiskonnas, mille liikmeks nad ennast peavad. Kui võimalusi hinnatakse ebavõrdseks, siis respondentide ettepanekutes ebavõrdsuse likvideerimiseks võib avalduda see, kas subjektipositsioon on mõõdukas või radikaalne.

Eesti kontekstis võib eeldada, et eestivenelased asetuvad dsp-le ehk tunnevad ennast vähemusena ning samastavad ennast venelaste, eestivenelaste või venekeelsete elanikega vastava kultuurikapitali järgi (vene keel emakeelena, vene kultuuritaust ja venekeelne haridus). Eesti ühiskonnas esindatud rahvusgruppide võimaluste osas võivad nad olla seisukohal, et võimalused on võrdsed ja kõikidel on Eesti ühiskonnas hea olla või möönda, et vähemuses oleva grupi võimalused on kesisemad, kuid grupp ise peab pingutama või koostöös Dsp-ga lahendama seda probleemi. Radikaalse dsp seisukoht pooldaks radikaalsemaid meetmeid, mis võivad eeldada välja ümberkujundamist, näiteks vene keele riigikeelena kehtestamist või teiste seaduste (näiteks kodakondsuse seaduse) muutmist eestivenelaste kasuks.

Narva kontekstis aga võib eeldada, et selles linnas elavad eestivenelased tunnevad ennast samuti venelaste, eestivenelaste või venekeelsete elanikena, mis Narva ruumi kontekstis vastab juba Dsp-le. Rahvusgruppide võimaluste teemal võib oodata, et mõõdukas Dsp

nõustub, et eestlaste ja eestivenelaste võimalused Narvas on võrdsed või et eestivenelastel on mingeid eeliseid, mida eestlastel ei ole, või mille saavutamiseks peavad eestlased pingutama. Samas eestivenelaste eeliseid tunnistades võib mõõdukas Dsp olla seisukohal, et kohalikud eestivenelased võivad aidata või peavad aitama eestlasi Narvas kohaneda või nende õiguste eest seista. Radikaalne Dsp võib väljenduda selles, et Narvat peetakse vene linnaks, kus eestlastel ei pea lihtne olema ning kus eestlased peavad kohanema ning elama Narvas enamuse poolt kehtestatud reeglite järgi. Sellisel juhul ei aktsepteerita teise grupi õigusi oma positsioonide parendamiseks.

Uurimistöö metoodika

Magistritöös kasutatakse primaarseid andmeid ning empiirilise alusena kasutatakse poolstruktureeritud intervjuude käigus kogutud andmeid. Kuna töö teemaks on identiteet ja positsioneerimine etnoliitilisel väljal nii Eesti kui ka Narva kontekstis, mis võivad olla üsna tundlikud teemad, otsustati individuaalsete poolstruktureeritud intervjuude kasuks. Poolstruktureeritud intervjuudel on olemas intervjuukava ehk instrument, samas küsimustele vastamise käigus on intervjuueeritaval üsna suur paindlikkus oma mõtete selgitamisel (Lagerspetz 2017, 140).

Valimi moodustas 12 Narva noort. Vastavalt Noorsootöö seadusele (NTS) peetakse nooreks inimeseks isikut vanuses 7-26 aastat. Uurimistöös otsustati keskenduda täisealiste noortele, kuna neilt võib eeldada intervjuu teema paremat mõistmist ning suuremat kogemust nii Narvas elamisest kui ka väljastpoolt Narvat käimisest. Intervjuueeritud inimeste seast oli 6 meest ja 6 naist vanuses 19 kuni 27 aastat. Kuna üks osalenud meesterahvas sai 27-aastaseks kaheksa päeva enne intervjuud, siis otsustati temaga intervjuu siiski teha ning intervjuu käigus saadud andmeid analüüsis kasutada.

Tegemist on strateegilise valimiga, mis sobib kvalitatiivse analüüsi teostamiseks (Lagerspetz 2017, 175). Kõik respondendid on sündinud Narvas ja enamuse oma elust kas elanud siin või elavad siamaani selles linnas. Samas on mõned vastanud õppinud või õppimas väljastpoolt Narvat, osa ei ole veel ülikooliõpingud alustanud või ei ole Narvast kuhugi mujale kolunud. Intervjuueeritavate leidmiseks kasutati isiklikke ning kohalike noortesutuste (Vitatiim, Narva Noortekeskus) või haridusasutuste (Ida-Virumaa Kutsehariduskeskuse Narva esindus) kontakte.

Intervjuud toimusid ajavahemikul 21.02. kuni 29.03.2022 ning kokku oli respondente 12. 8 intervjuud toimus näost näkku vaikselt kohas, 4 intervjuud toimus veebi kaudu Teamsi või Zoomi rakendusi kasutades. Iga intervjuu käigus esitati suulised avatud küsimused, mille kaudu prooviti uurida Narva noorte enese positsioneerimist Eesti ja Narva kontekstis, ruumi/koha struktureerivat võimu ning omakorda inimeste mõju ruumile/kohale. Kõik intervjuud toimusid vene keeles ning kestsid keskmiselt 30 minutit. Kõik intervjuud lindistati ning transkribeeriti hiljem kirjalikult selles keeles, milles intervjuu toimus.

Nagu intervjuude toimumisperioodi kuupäevadest on näha, alustati intervjuudega enne sõja puhkemist Ukrainas. Enne 24. veebruari toimus üks intervjuu. Kõik ülejäänud vestlused leidsid aset juba pärast sõja algust. Samas on kohane välja tuua, et autor ei märganud, et sõda

oleks (vähemalt intervjuude ajaks) kuidagi mõjutanud respondentide vastuseid. Pigem mainiti üksikjuhtudel mingit muutust sõja tõttu, näiteks suhetes sugulastega, suhtumises põgenikesse või sotsiaalvõrgustike emotsionaalses foonis.

Pärast intervjuude transkribeerimist alustati kodeerimisega, mille puhul kasutati holistilist lähenemist, mis eeldab, et kategooriate konstrueerimiseks kasutatakse ühikut, mis sisaldab kindlat ideed või teemat (Dey, 2005). Selline lähenemine erineb põhistatud teooria lähenemisest, mis eeldab iga sõna/rea kodeerimist (samas). Kodeerimise käigus võeti lühidalt võtmesõnadega või fraasiga kokku iga ühiku peamine idee. Pärast esmast kodeerimist ja mõnede ühiste koodide loomist käidi kõik tekkinud koodid läbi ning pandi need suurematesse kategooriatesse, mis olid teooria osas temaatiliselt jagatud mainitud teemade järgi. Kodeerimiseks kasutati MAXQDA 2022 tarkvara.

Andmeanalüüsimetodi valiku põhjendus

Relatsioonilise teooria baasil tehtavates uurimistöodes kasutatakse nii kvalitatiivse kui ka kvantitatiivse analüüsi meetodeid. Näiteks analüüsiti eestivenelaste riigiidentiteeti, kasutades Integratsiooni Monitooringu andmestikku ja statistilist analüüsi (Mäkinen, 2020). Eesti tööturu etnilist ebavõrdsust uuriti relatsioonilisest teooriast lähtudes kasutades kvalitatiivse analüüsi meetodit (Kunitsõn, 2018). Kvalitatiivse analüüsi meetodeid kasutatakse tihti juhtumiuuringutes, kuna need võimaldavad näiteks minna analüüsiga süvitsi ning keskenduda rohkem muutuste/nähtuste mehhanismidele (Gerrin, 2017). Arvestades, et antud magistritöös keskendutakse ühe linna (Narva) noortele ning eesmärgiks on uurida kohaliku identiteedi konstrueerimise eripära kontekstuaalselt (olles dsp Eesti kontekstis ning Dsp Narva kontekstis), otsustati kvalitatiivse meetodi kasuks, kuna see meetod võimaldab seda kontekstipõhist teadmist paremini tekitada ja analüüsida (Flyvbjerg, 2006). Kvalitatiivse analüüsi põhitugevus on maailmavaadete paljususe esiletoomine ja nendes maailmavaadetes olevate põhjenduste otsimine, mida kvantitatiivseid meetodeid kasutades ei pruugi leida (Dey, 2005). Lisaks on juhtumiuuring hea viis õppimiseks, mis on peamine põhjus magistriõppesse minna ja magistritööd kirjutada (Flyvbjerg, 2006).

Kvalitatiivsete meetodite hulgast valiti manifestne kvalitatiivne sisuanalüüs, mis sobib hästi magistritöö deduktiivse lähenemisega, kus instrumendi küsimused ja analüüs baseerub varem valitud teoreetilisel lähenemisel (Kalmus jt, 2015). Selle meetodi abil on võimalik analüüsida peamisi teemasid, mis eksplitsiitselt kõlasid intervjuude käigus (samas). Kuna

tehtud oli 12 intervjuud, siis on lisaks võimalik teostada ka horisontaalset analüüsi, kus saab sama teema käsitlust analüüsida mitmete intervjuude lõikes (samas).

Manifestne kvalitatiivne sisuanalüüs annab võimaluse analüüsida neid mõtteid, mida respondendid otsetekstiga intervjuude käigus edastasid. See meetod ei eelda tekstis või diskursuses peidetud tähenduste analüüsimist, nagu seda on võimalik teha latentse kvalitatiivse sisuanalüüsi või diskursusanalüüsi abiga (Kalmus jt, 2015). Samuti ei ole praeguse töö eesmärk luua uut teooriat põhistatud teooria meetodit kasutades. Neid nimetatud kvalitatiivseid meetodeid võib kasutada samu intervjuusid analüüsides, minnes analüüsiga üha sügavamale, aga esmase analüüsi jaoks sobib üsna hästi ka manifestne kvalitatiivne analüüs.

Tasub märkida, et töö autor on ise vene rahvusest ning on pärit Narvast, kuigi elab Narva-Jõesuus. Ta on õppinud ühes Narva koolidest ning hetkel samuti töötab samas linnas, seega Narva linna temaatika ja eestivenelaste teema ei ole üldiselt tema jaoks võõras. Lisaks tasub mainida, et autor töötab Integratsiooni Sihtasutuses, mille eesmärk on edendada ja soodustada lõimumist Eesti ühiskonnas. Vaatamata nendele asjaoludele katsub autor teha kõik temast sõltuva, et analüüsida intervjuude käigus saadud andmeid objektiivselt ja erapooletult.

Poolstruktureeritud intervjuude analüüs

Intervjuude analüüsi peatükis antakse ülevaade Narva noorte enese positioneerimisest Eesti ja Narva kontekstis, analüüsitakse kohaliku ja riigirahva identiteedi olemasolu ja seda, mille kaudu see tekib; lisaks vaadatakse, kuidas konstrueeritakse Narva linna ruumi ning kuidas respondentide arvates ruum linnas elavaid inimesi mõjutab.

Kasutatud intervjuude tsitaadid on nummerdatud (1, 2, 3 ...) ning iga tsitaadi lõpus on välja toodud respondendi vanus ja sugu. Intervjuu läbiviija küsimused on tähistatud N tähega. Kuna kõik intervjuud viidi läbi vene keeles, siis on magistritöös kasutatud tsitaadid autori poolt eesti keelde tõlgitud.

Intervjuude loetelu:

1. Intervjuu Narvas, Integratsiooni Sihtasutuse kontoris, 21.02.2022. Respondent on naine, 22 aastat vana (A).
2. Intervjuu Narvas, Integratsiooni Sihtasutuse kontoris, 02.03.2022. Respondent on naine, 25 aastat vana (B).
3. Intervjuu Narvas, Integratsiooni Sihtasutuse kontoris, 04.03.2022. Respondent on naine, 26 aastat vana (C).
4. Intervjuu veebis (Teams), 05.03.2022. Respondent on naine, 23 aastat vana (D).
5. Intervjuu Narvas, Integratsiooni Sihtasutuse kontoris, 05.03.2022. Respondent on naine, 20 aastat vana (E).
6. Intervjuu veebis (Teams), 06.03.2022. Respondent on mees, 19 aastat vana (F).
7. Intervjuu Narvas, Integratsiooni Sihtasutuse kontoris, 08.03.2022. Respondent on mees, 27 aastat vana (sai 27-aastaseks 28.02) (G).
8. Intervjuu Narvas, Integratsiooni Sihtasutuse kontoris, 08.03.2022. Respondent on mees, 20 aastat vana (H).
9. Intervjuu Narvas, Integratsiooni Sihtasutuse kontoris, 09.03.2022. Respondent on mees, 23 aastat vana (I).
10. Intervjuu veebis (Teams), 11.03.2022. Respondent on naine, 20 aastat vana (K).
11. Intervjuu veebis (Zoom), 13.03.2022. Respondent on mees, 19 aastat vana (L).

12. Intervjuu Narvas, Vaba Lava kohvik, 29.03.2022. Respondent on mees, 24 aastat vana (M).

1. Narva noorte eestivenelaste positsioneerimine Eesti kontekstis

Antud osas antakse ülevaade empiiriliste andmete analüüsist Narva noorte eestivenelaste positsioneerimisest etnopolitiilisel väljal Eesti kontekstis.

Kuna Eesti etnopolitiilisel väljal asuvad eestlased domineerival subjektipositsioonil ning eestivenelased ja muust rahvusest elanikud domineeritaval subjektipositsioonil, siis võib eeldada, et Eesti kontekstis tunnevad ennast Narva noored eestivenelased vähemusena ehk dsp-na. Et uurida, kellena Eesti kontekstis ennast tuntakse, oli esitatud küsimus, milles oli esitatud viimane statistika Eesti elanikkonna koosseisust ning palutud kolmest mainitud grupist (eestlased, venelased, muust rahvusest inimesed) valida see, millega rohkem samastutakse.

Mida oli oodata, aga mida esines samas harva, valiti väljapakutud kategooriatest venelaste kategooria ilma omapoolsete täiendusteta/mööndusteta.

1. N: Vastavalt statistikaametil olevatele andmetele elab Eestis ligi 915 000 eestlast (69%), ligi 323 000 venelast (24%) ning ligi 78 000 muust rahvusest inimest (7%). Millisesse väljatoodud kategooriasse Sa kuulud?

I: Täiesti vene inimene olen (mees, 23).

2. M: Olen ilmselt vene (mees, 24).

Palju tihedamini esines mõtisklusi, kus ei valitud kindlat kategooriat, vaid kombineeriti pakutud kategooriate aspekte, mille tulemusena võib väita, et enda identifitseerimine Eesti kontekstis on noorte jaoks palju mitmekülgsem ja keerulisem, kui puhtalt etnilisuse järgi kategooriate tekitamine võib eeldada.

3. E: Ma suhtun alati sellistesse küsimustesse suure reservatsiooniga, kuna üldiselt olen harjunud pidama ennast venelaseks ja nimetada ennast kõigepealt venelaseks. Aga selle all ma pean silmas ainult seda, et tunnen ennast vene kultuuri osana. Aga jällegi, vene kultuuri osana Eestis, siinse vene diasporaa osana. Ja muidugi ma eristan seda unikaalset kultuuri, mis siin (Eestis) tekkis ja eksisteerib eraldi Venemaa monopoolsest kultuurist. Nii et ma tunnen ennast Eestis venelasena, aga samal ajal olen Eesti kodanik, eurooplane (naine, 20).

4. C: Ma ütleks, et ma olen Euroopa Liidu passiga venekeelne (inimene) (naine, 26).

5. L: Lihtsalt minu emakeel on vene keel, minu vanemad on venelased, kogu värk. Aga pass on Eesti oma ja nii ongi. Muidugi, tahaks rohkem olla eestlane (mees, 19).

6. F: Tavaliselt ju me seome rahvust kuidagi umbkaudselt riigiga, kust inimene pärit on. Tähendab, kui inimene on rahvuselt grusiin, aga räägib vene keeles ja elab samal ajal Eestis, siis me ikka hoiame peas, et mõtleme riigist, kust inimene pärit on, jääme kuidagi mõtlema. Ja mina, olles venelane, aga olles sündinud Eestis, eelistaks öelda, et olen vene(keelne) eestlane (mees, 19).

Nii võivad noored eestivenelased kultuuritausta (sh emakeel, vanemate rahvus) järgi tunda ennast venelastena, aga teistes aspektides (kodakondsus, sünniriik) kalduda eestlaseks olemise poole.

Respondentide vastustest oli vahepeal kuulda ka kõhklusid kõikidesse kategooriatesse selge kuulumise kohta. Nii ei tahetud positsioneerida ennast ei eestlase ega venelasena.

7. H: Arvan, et ei kuulu ei eestlase ega venelase hulka (kategooriasse). Tähendab, ma elan siin, aga räägin vene keelt, nii et põhimõtteliselt kui mitte sügavalt kaevata, siis võib-olla, et olen rohkem venelane. Aga kui nii mõelda, siis ei sinna ega tänna ei kuulu. Tähendab, kuidagi elan Eestis ja pean rääkima, katsuma rääkida eesti keelt, aga olen rohkem venelane (mees, 20).

8. B: Ma ei tunne ennast venelannana, aga kui ma õppisin Tallinnas, sain aru, et ma ei ole ka eestlanna. Nii et tuleb selline segu, ja ma lõpuni ei saa aru, kes ma olen (naine, 25).

Selline nähtus, kui inimene ei samastu antud sotsiaalses ruumis ühegi esindatud suurema kategooriaga, võib viidata identiteedikriisile, aga võimalik, et tegemist on ka uue identiteedi konstrueerimise vaheetapiga, kus ei suhestuta enam selle kategooriaga, millesse kuuluti enne, aga ei tunta veel ka teise kategooriasse täisväärtuslikku kuulumist. Väljatoodud respondentide intervjuude koguteksti põhjal nähtub, et kaldutakse pigem teise variandi poole.

Üldiselt võib toonitada, et Narva noored tunnevad ennast Eesti kontekstis pigem domineeritaval subjektipositsioonil ehk osaliselt või täielikult suhestuvad nad eestivenelaste kategooriaga. Samas esineb tihti ambivalentsus, kus ei suudeta ühegi kategooriaga samastuda või leitakse, et kuulutakse mõlemasse ehk nii eestlaste kui ka eestivenelaste kategooriasse. Selline positsioneerimine viitab pigem mõõduka subjektipositsiooni valimise kasuks, kuna ei leita teravat vastandumist teise subjektipositsiooni suhtes.

Et täpsemini vastata küsimusele, kas Narva noorte eestivenelaste positsioneerimine etnopolitiilisel väljal Eesti kontekstis kaldub mõõduka või radikaalse subjektipositsiooni poole, peab vaatama hinnanguid selle kohta, kui heaks või ebasoodsaks peetakse oma valitud kategooria olukorda Eestis ning kas selle kategooria osana tuntakse ennast osana ühiskonnast või mitte. Mõõduka subjektipositsiooni esindajad leiavad lihtsamini teisel subjektipositsioonil olijatega ühise osa, millele keskenduda, ja/või on nad nõus mõistma teise poole argumente. Radikaalne dsp aga seisab selle eest, et olemasolevat välja ümber kujundada dsp kasuks ning muutuda ise Dsp-ks.

Osa respondentidest on seisukohal, et Eesti ühiskonnas on kõikidel gruppidel võrdsed võimalused tagatud ja et nii eestlased, eestivenelased kui ka muust rahvusest inimesed on osa Eesti ühiskonnast.

9. N: Kui võtta Eesti ühiskonda tervikuna ning eraldi eestlasi, venelasi ja muust rahvusest inimesi, siis millisel kategoorial on Eestis lihtsam oma elu nii korraldada nagu tahetakse?

C: Lihtsam on neil, kes tunnevad rohkem maailmakorda ja ühiskonna korraldust. Ma ei arva, et see sõltub passist ja keelest, mida sa oskad. See sõltub puhtalt intellekti tasemest (naine, 26).

10. N: Kuidas Sulle tundub, kellel on Eestis parem elada, kas eestlastel või venelastel?

L: Ausalt öeldes, ei tea. Mulle tundub, et nii esimestel kui ka teistel. Vahe on ainult selles, et on olemas mõned venelased, kellele ei meeldi eestlased ja kes hakkavad ennast väljendama nende vastu. On ka muidugi eestlasi, kes ei armasta venelasi. Igal juhul, vahe on selles, keda on rohkem. Aga muidu, ma arvan, et nii ühtedele kui ka teistele on hea (elada) (mees, 19).

Samuti on esindatud seisukohad, mille järgi ebavõrdsus on olemas ja eestlastel on lihtsam Eestis oma elu korraldada ning nemad on rohkem ühiskonna osa kui teised. Suuresti peitub ebavõrdsuse võti eesti keele valdamises ning respondendid nõustuvad sellega, et kui eestivenelased õpivad eesti keele ära, siis nende võimalused Eesti ühiskonnas edu saavutada suurenevad. Selle kaudu rõhutatakse kultuurikapitali ehk eesti keele tähtsust. Respondentide silmis on kapital midagi, mida on võimalik saada ehk ära õppida.

11. N: Aga kuidas sulle tundub, kui võtta need kategooriad (eestlased, venelased, muust rahvusest inimesed) – kellel on Eestis lihtsam elada, oma elu korraldada? Kas on üldse vahet?

E: Ma arvan, et vahe on kindlasti olemas ja minu arvates on eestlastel kindlasti lihtsam. Kasvõi sellepärast – endale ma määratlen seda niimoodi –, et algusest peale, baastasemest nad (eestlased) ei pea kokku puutuma nii paljude probleemidega, mis on seotud riigikeelega ja üldse selle (teiskeelse ja

-meelse) inforuumi sees olemisega. Praegu on seda eriti tunda. Neil on lihtsam kuidagi toimetada selles keskkonnas (naine, 20).

12. N: Kui võrrelda neid (eestivenelasi) eestlastega, mis kategoorial on lihtsam, kellel on rohkem võimalusi saavutada seda, mida nad elus tahavad?

K: Kindlasti, eestlastel, seda enam, kui nad oskavad inglise keelt. Siis neil on veelgi rohkem võimalusi. Sest me kõik elame ikka Eestis ja kui sa oskad riigikeelt, siis kõik ukSED on lahti, sh ametnikuks saamiseks, sest seal on kohustuslik eesti keele oskus. Ja nii edasi. Nii et mulle tundub see loogiline (naine, 20).

13. N: Aga kui näiteks Eestis elavad venelased oskavad eesti keelt, kas see soodustab seda, et nad siin tunnevad ennast paremini?

G: Ma arvan küll, sest siis on ka palgad kõrgemad ja valikuid rohkem. Sest kui nad oskavad vene ja eesti keelt, siis on võimalik palju teha (mees, 27).

Ka siis kui kritiseeriti Eesti riigi keelepoliitikat, mõõndi, et saadakse aru, miks nõutakse eesti keele oskust.

14. M: Teiselt poolt, jah, ilmselt, kui riik on meelestatud, et oma keelt peab edendama, et eesti keel ei lahustuks täiesti ühiskonnas, siis väidetavalt on vaja jätkata sama strateegiaga, mis meil kehtib (eesti keel ainsa riigikeelena – *autori märkus*). Aga kindlat vastust ma ei anna, milline tee on õige (mees, 24).

Kriitika oli mõnikord suunatud pigem enda grupi poole, mis andis võimaluse leida kergemini ühisosa Dsp-ga.

15. C: Täheandab, mõnikord see, kuidas siinsed Narva inimesed mõtlevad, ei ole mulle eriti lähedane ja kuna ma elasin Tallinnas ja suhtlesin seal palju eestikeelse elanikkonnaga, kuulasin palju nende seisukohti, (tajusin nende) moraali, siis tundus mulle, et see on lähedasem (eestlaste seisukohad). Vaatamata sellele, et räägin vene keelt (naine, 26).

16. E: Sest minu meelest vene diasporaa seas on väga levinud selline arvamus, et kõik me oleme ohvrid, meid kõiki siin väga kiusatakse taga. Ja tegelikult see ei ole ainult meie probleem, vaid kogu riigi probleem ja see puudutab mitte ainult venelasi, vaid ka eestlasi. Me elame koos, me elame kõrvuti, ja on justkui loogiline, et diasporaa probleem puudutab ka metropoli. Ja sellepärast on neil ka ebamugav ja seda tuleb omaks võtta ja mõista ja midagi selleks teha, et seda parandada.

N: Aga mille ohvrid?

E: Ma mitu korda kuulsin seda geniaalset fraasi „kultuurne genotsiid“ (*naerab*). Ja tavaliselt öeldakse, et me oleme kultuurse genotsiidi ohvrid (naine, 20).

Ükski intervjuueeritud noortest ei esindanud radikaalset subjektipositsiooni. Isegi kui räägiti ebavõrdsusest, toodi välja, et ebavõrdsuse vähendamine on igati (enamasti vähemuse) kätes ja ei viidatud süsteemi ümberkorraldamise vajadusele. Samuti märgiti, et võrreldes 10-15 aasta taguse ajaga on nüüd eestivenelastel rohkem võimalusi ühiskonnas hakkama saamiseks (diskrimineeritakse vähem, hoolitakse nendest rohkem). Ei esinenud ettepanekuid radikaalseteks muutusteks, oldi ühiskonna ülesehituse ja toimimisega rahul või pigem rahul.

Küsitletud Narva noored asuvad Eesti kontekstis etnoliitilisel väljal mõõdukal subjektipositsioonil, kus tunnevad end mõnevõrra vähemuses või kusagil kahe rühma vahel olevat, kuid ei leia vajadust radikaalseteks muutusteks. Dsp huvisid ignoreerides (näiteks läbi vene keele riigikeeleks kehtestamise, kodakondsuse seaduse muutmise või mingi teise meetme rakendamise).

2. Narva noorte eestivenelaste enese positsioneerimine Narva kontekstis

Narva kontekstis asutakse suuresti domineerival subjektipositsioonil ning võrreldes Eesti kontekstis identifitseerimisega tuntakse ennast Narvas rohkem venelastena kui Eesti kontekstis. Kusjuures erinevates kontekstides rõhutatakse erinevat kultuurikapitali. Narva kontekstis viidatakse rohkem vene keelele, eriti rõhutades, et seda saab Narvas kuulda rohkem kui mujal Eestis ja/või vene rahvusest inimesi kohtab siin rohkem kui teistes Eesti linnades.

17. N: Kui vaadata Narvat, siis meil on siin pilt hoopis teine. Nii elab Narva linnas ligi 47 000 venelast (86%), ligi 2400 eestlast (4%) ning ligi 5460 muust rahvusest inimest (10%). Millisesse kategooriasse Sa kuulud/ennast positsioneerid?

I: Venelaste kategooria hulka, aga kui kokku puutuda igapäevaelus, siis ma maksimum 5 eestlast kohtasin ja siis ka (eesti) keelt kuulsin. Aga muidu üldse ei kohanud, isegi Sillamäel kohtab rohkem eestikeelseid inimesi (mees, 23).

18. H: Narvas, jah. Narvas tunnen ennast, just Narvas, venelasena, sest siin saab palju tihedamini kohata venelasi. Isegi ei tea, ilmselt suurema tõenäosusega saab siin kohata inglise keelt rääkivat inimest kui eestlast (mees, 20).

Üks naisterahvas ei osanud pakutud kategooriate seast midagi valida ning pakkus välja oma kategooria, milleks on Narva elanik ehk narvakas. „Narvas ma tunnen ennast narvakana. Ma tean, mida; ma tean, kuidas, kus, millal“ (D, naine, 23). Kuigi ta ei rõhutanud keele ega rahvuse aspekti, baseerub samas tema identiteet võrgustikul, mis ilmselt põhineb kontaktidel

kohalike inimestega, mis samuti viitab kaudselt kultuurikapitalile. Veel üks naisterahvas (25 aastat vana) samastus Narva kontekstis pigem eestlastega ning selgituses viitas ta oma õppimiskogemusele Tallinnas, kus ta omandas eesti keele ja kultuuri, mille tulemusena ei tunne ennast ka Narvas enam venelasena.

Üldiselt võib väita, et Narvas tuntakse ennast suuresti Dsp-na, mis ilmselgelt põhineb kultuurikapitalil. Ka teised positsioneerimised viitavad selle kapitali tähtsusele.

Nii nagu Eesti riigi kontekstis esineva dsp puhul, esitati respondentidele küsimus rahvusgruppide võimalustest Narva kontekstis, et uurida millisel grupil on lihtsam Narvas edu saavutada, hakkama saada või igapäevaeluga toime tulla. Valdavalt nõustuti sellega, et kohalikel venelastel on Narvas lihtsam hakkama saada ning eestlastel vastupidi on raskem. Kõigepealt puudutab see just keelekeskkonda, mis on kõige nähtavam osa linna keskkonnast ning mis mõjutab igapäevaelu. Teisi aspekte ei mainitud.

19. N: Aga Narvas, just Narvas, kellel on lihtsam elada: venelastel, eestlastel või muust rahvusest elanikel?

E: Narvas, kardan, et venelastel on parem elada. Sellepärast, et siin on väga venekeelne keskkond (naine, 20).

20. I: Just Narva on selline kuldne koht, nagu justkui varjend, kus tõesti on kõik venelased. Ja isegi kui mõnedes kohtades nõutakse eesti keele oskust, siis võib alati ka kokkuleppele jõuda. Või õppida ära eesti keele, piisab A2 tasemest ja töötada, sest eestlased käivad ka kohvikus, meelelahutuskohtades, aga seal ei nõuta niivõrd kõrget (eesti keele) taset. Ka siin võib ülemusega kokkuleppele jõuda, siis ei hakka sind keegi väga torkima, kiruma. Ja siin, nagu mitte kuskil üldiselt Ida-Virumaal, on venelaste jaoks kõige mugavam koht. Paljud isegi on nõus kuskil oma tööd ära tegema ja tagasi tulema, et rahulikult siin elada, üürida korterit ja olla nii öelda omade seas (mees, 23).

21. N: Aga kui vaadata neid kolme kategooriat (eestlased, venelased, muust rahvusest inimesed) Narva kontekstis, siis kellel nendest kategooriatest on mugavam Narvas elada?

D: Kindlasti mitte eestlastel. Sest isegi kassiidid vaevalt saavad eesti keelest aru. Mul juhtus mitu korda, et ... eestlased, näiteks, on poes või veel kusagil, ja müüja ei saanud nendega kommunikeeruda. Ja ma tõlkisin eesti keelest vene keelde ja tagasi. Ja selles mõttes ... Isegi on kahju. Aga jah, eestlastel on palju ebamugavam (naine, 23).

Selline lähenemine, kui mõeldakse ka teisele subjektipositsioonile, eriti kui see teine subjektipositsioon on domineeritav, viitab mõõdukale Dsp-le. Mainiti ka, et kuigi venelastel on mugavam elada, on vaja pingutada, et eestlastel oleks Narvas hea olla.

22. N: Aga kellel on Narvas parem elada – venelastel, eestlastel või muust rahvusest inimestel?

E: Narvas, kardan, et parem on venelastel elada. Sellepärast, et siin on väga venekeelne keskkond. Kuigi minu arvates eestlaste jaoks on ka palju tehtud. Ja nii peabki olema tegelikult (naine, 20).

Esines ka arvamus, et Narvas on kõikidel hea elada ja ükski grupp ei oma mingeid eeliseid. Rõhutati jälle keeleoskusi, kuid seekord nii, et teeninduses saab eesti keelega hakkama, või teisi ühiseid põhimõtteid (seadused, reeglid), mille jälgimine ei pea sõltuma rahvusest.

23. L: Igal juhul eestlased saavad siin väga lihtsalt elada, sest iga rõiva- või muu poe töötaja, igal juhul vastab eesti keeles, äärmisel juhul inglise keeles. Nii et mitte mingeid raskusi eestlastele Narvas elamiseks ma ei näe (mees, 19).

24. C: Ma arvan, et ei saa öelda, mis rahvusest inimestel on lihtsam või mis keeles on lihtsam rääkida. Lihtsam on neil, kes jälgivad kindlaid reegleid, tähendab seadusi ja nii ongi, lihtsalt ühiskonnas elamise reegleid (naine, 26).

Üks respondent (L, mees, 19) mainis vastupidi, et neil venelastel, kes elavad Narvas, on vähem võimalusi, kuna nad ei saa Narvas normaalselt eesti ja inglise keele praktikat. Seega tuleb mujale kolida, et keskkonda vahetada. Keeleoskus või selle puudumine jälle viitab kultuurikapitalile, kuid erinevate respondentide jaoks kultuurikapital mängib erinevat rolli – mõnikord vene keele oskus ja selle keele prevaleerimine Narvas on eeldus Dsp jaoks, teine kord vähene eesti keele oskus ja praktika puudumine justkui vähendab Dsp-na tundmist Narva kontekstis.

Samas mõned narratiivid viitavad pigem radikaalsele Dsp-le, kuna eeldatakse, et eestlastel, et Narvas hakkama saada, on vaja õppida ära vene keel, mitte kohalikud ei pea eesti keelt oskama.

25. N: Aga kuidas eestlastel siin (Narvas) olla?

I: No ma ei tunne eriti eestlasi siin. Aga neil, kes on õppinud ära vene keele ja kes minuga suhtlevad, kellega oleme sõbrad, neil on mugav. Aga jälle nad õppisid ära keele, nad samuti suhtlevad, täielik arusaam, koostööprojektid, isegi äri teevad. Aga põhimõtteliselt kui keelebarjäär on ületatud, siis midagi rohkem ei takista (mees, 23).

Samuti võib radikaalseks Dsp-ks pidada ka katset põhjendada, miks mõned eestlased respondendi arvates ise ei taha olla Narvaga seotud, viidates nende enda otsustele ja hoiakutele mitte pidada ennast Narva kogukonna osaks.

26. E: Noh jälle kogemusest, kellega suhtlesin ... eestlastega, inimestega, kes nimetasid end eestlasteks, nad ise ei pinguta, et saada osaks Narva kogukonnast. Tähendab, nad on palju rohkem seotud ülejäänud Eestiga, rohkem reisivad, rohkem käivad Eesti linnades (naine, 20).

Üldiselt võib öelda, et intervjueritud Narva noorte narratiivis esines pigem mõõdukas Dsp Narva kontekstis, milles aktsepteeritakse *status quo*-d (eestivenelaste parem positsioon Narvas) ning mõnevõrra ka elatakse kaasa eestlaste probleemidele Narvas. Samas mõned intervjuude lõigud viitavad radikaalsele Dsp-le, kus eeldatakse, et eestlased peavad ise pingutama, et Narvas eluga toime tulla või viidatakse sellele, et eestlased ise ei taha olla osa Narvast. Üldiselt ollakse rahul tekkinud olukorraga. Samamoodi nagu Eesti kontekstis dsp puhul, mängis Narva kontekstis Dsp puhul tähtsat rolli keel (selles suhtlemine, selle olemasolu Narva linnapildis jne) ehk kultuurikapital, mida linna kontekstis mõisteti kui domineerivaks subjektipositsiooniks olemise tähtsat aspekti.

3. Narva noorte kohalik identiteet ruumi kontekstis

Mõõduka Dsp (koos mõnede radikaalsemate ilmingutega) Narva konteksti puhul võib eeldada, et Narva noortel esineb ka kohalik identiteet. Identiteeti võib vaadata nii ruumipõhiselt, kus antakse kindlale kohale/paigale omalt poolt tähendusi ja luuakse sellega oma tähendusega ruum (Löw, 2016), kui ka teiste gruppidega suhestudes, kus kedagi teist peetakse võõraks, mille kaudu saavutatakse ja kinnistatakse kuuluvus enda gruppi (Tajfel ja Turner, 1979). Nii esimese kui ka teise variandi puhul tõmmatakse piir kas erinevate ruumide või gruppide vahele. Ruumide puhul ei pea jutt käima erinevatest ruumidest, kõne all võib olla ka sama ruum (ja sellest tulenev koht Löw teooria kontekstis), kuid erinevate gruppide jaoks tekitab üks ja sama koht erinevaid ruume, mida mõistetakse erinevalt.

Nagu subjektipositsioonide analüüsist johtub, mängib tähtsat rolli noorte enese positsioneerimisel nii Eesti kui ka eriti Narva kontekstis kultuurikapital, mis viimase puhul väljendub suuresti vene keele oskuses ja/või vene keele eksisteerimises, sh linnaruumis, ja/või muudes vene kultuuri aspektides (mentaliteet, haridus jne). Seega küsiti intervjuu käigus, kas Narva on eesti või vene linn.

Mõnede respondentide arvates on Narva vene linn ning siin on märgatav roll just kultuurikapitalil (keelel, mentaliteedil, inimeste käitumisel), mis eristab eesti kultuurikapitali vene kultuurikapitalist ja vastupidi.

27. N: Kas Sinu arvates on Narva vene või eesti linn?

F: Kindlasti vene linn.

N: Aga mis Sinu jaoks selles kontekstis tähendab vene?

F: Kui me võtame Narva, kui... Me võime tõmmata paralleeli, kui vaatame Narvat kui inimest – et Narva on inimene. Siis on see keskealine inimene, kes vaatab Vene kanaleid, kes võimalusel käib Venemaal tankimas, sest seal on kütus odavam, ja paneb ETV käima ainult siis, kui kuulab presidendi kõnet. Mulle tundub, et kultuurne, inimese kultuurne väli on selline (mees, 19).

28. N: Kas Sinu jaoks Narva on eesti või vene linn?

K: Vene, kindlasti vene linn.

N: Aga mis Sinu jaoks selles kontekstis tähendab vene?

K: See, et siin on palju inimesi, kes räägivad vene keelt; see, et sa käid ja kuuled vene keelt, sa näed venekeelseid kirju/silte. Mõnikord näed tihedamini vene kui eesti (keelt). Niimoodi. Ja seetõttu minu jaoks on see vene linn (naine, 20).

29. N: Kas Sinu jaoks Narva on eesti või vene linn?

C: Kindlasti vene.

N: Mida Sa pead silmas vene all?

C: Mentaliteet. Mentaliteedi järgi, inimeste käitumise järgi.

N: Kas võid mingi näite tuua või kuidagi seletada, mida Sa silmas pead?

C: Noh, näiteks, kui sõita Kingiseppa, Ivangorodi ja vaadata seal inimeste käitumist, nende mentaliteeti ja siis tulla tagasi Narva, siis põhimõtteliselt, midagi sarnast on (naine, 26).

Teine narratiiv rõhutab, et Narva on samal ajal nii eesti kui ka vene linn, ning jälle asetatakse tähelepanu kultuurikapitalile, kuid seekord on kapitaliks see, mis ühelt poolt eristab, aga teiselt ka ühendab linna Eesti riigiga ehk selline kultuurikapital, mis on tekkinud just Eesti kontekstis ja on sellele iseloomulik.

30. N: Olgu, aga kas Sinu jaoks Narva on eesti või vene linn?

E: Sõltub, mis kontekstis. See on eesti linn, Eesti riigi linn, aga seal elab palju venelasi. Järelikult kultuuriliselt see on ilmselt pigem vene linn. Jälle, see on vene diasporaa linn Eestis.

31. I: Aga meil on siin mingi segatud kultuur – nii eestlased kui ka venelased. Ja see mulle tundub väga huvitav, sest me võime kalduda nii ühe kui ka teise poolele (mees, 23).

Esines ka arvamus, et Narva ei ole ei eesti ega vene linn. Kuigi vastusest on näha, et peamine loogika põhineb linna füüsilisele kujunemisele ja sellele, kuidas linna planeeriti, võib ka siin väita, et see põhineb samamoodi suuresti kultuurikapitalile, kuna arhitektuur ja planeerimine

on osa rahva kultuurist, mida hariduse kaudu omandatakse ning mida reprodutseeritakse edasi linnapildis.

32. N: Kas Sinu jaoks Narva on eesti või vene linn?

D: Rootsi (*naerab*). Ma teen nalja, teen nalja. Lihtsalt kuna Narvat vallutati, rünnati. Narva pidi saama Peterburiks, midagi sellist. Mõistatus, aga see ei ole ka vene linn, sest ma käisin Venemaal mitu korda ja seal on hoopis teine logistika. Ja ka mitte eesti linn. Sest eesti linnades on ka kõik teistmoodi. Kuidagi visuaalselt ja midagi sellist. Narvas on palju post-sovjetlikku, aga sellega ka ei saa linna iseloomustada. Ausalt, ei oska küsimusele vastata, sest Narva ei ole ei vene ega eesti linn (naine, 23).

Teiselt poolt räägiti Narvast kui eesti linnast, mis veel areneb, et saada eesti linnaks, ja mis ei ole veel päris selles arengus lõpuni jõudnud.

33. B: Ma arvan, et praegu iga aastaga muutub Narva Eestile lähedamaks. Näiteks seesama Kooslaulmispidu, mis toimus suvel (naine, 25).

34. A: Arvan, et praegu on see ikka eesti linn, sest katsub areneda, katsub ikka rohkem kuuluda sinna, Euroopasse. Linn ikka areneb. Ja areneb ikka Eesti suunas, mitte Venemaa suunas. /.../

N: Aga mis selles kontekstis Sinu jaoks tähendab eesti või vene? Sa natuke mainisid, et eesti, see on kuidagi rohkem euroopalik ...

A: Minu jaoks, see ongi nii, jah. Kui võtta Eestit ja rohkem eestikeelseid inimesi, eesti kultuuri, siis need on minu jaoks lähemal Euroopale, sellele, kuidas seal elatakse. Aga venelased on ikka lähemal Venemaale. Tehnoloogiliselt rohkem arenenud, rohkem huvitavaid sündmusi, veelkord, eestlaste siia integreerumine ja venelaste sinna (integreerumine). Kõik muutub arenenumaks (naine, 22).

Üldiselt võib toonitada, et sellise küsimuse üldine püstitus eeldas, et võib tulla palju erinevaid vastuseid, mida ka juhtus. Samas on tähelepanuväärne, et ükskõik, mis narratiivi respondendid valisid, lähtuti vene ja eesti aspektide määratlemisel suuresti kultuurikapitali mõistest ning tunduvalt vähem majandusliku kapitali mõistest (auto tankimine Venemaal kütuse odavuse tõttu, tehnoloogiline areng kui Euroopa ja Eesti eelis). Nii võib näha, et kultuurikapital ja sellega seotud hoiakud ning taju ei muutu kiiresti, vaid panevad tasapisi inimesi kohandama oma maailmapilti.

Et läheneda samale temale teise nurga alt, sõnastati sama küsimus teistmoodi – „Kas Narva on osa Eestist?“. Kõik respondendid nõustusid sellega, et Narva on osa Eestist. Kõige levinum vastus põhines sellele, et Narva asub Eesti territooriumil.

35. N: Aga milliste aspektide järgi on (Narva Eesti linn)? Mis Sulle ütleb, et see on osa Eestist?

E: Territoriaalne aspekt kõigepealt loomulikult (naine, 20)

36. N: Kas Sa saad mainida neid aspekte, mis seovad Narvat Eestiga ja millised vastupidi eristavad Narvat Eestist?

L: Seovad kindlasti territoriaalsed aspektid, kuna Narva asub Eesti territooriumil (mees, 19).

Samas toodi välja ka teisi aspekte, mis sidusid Narvat Eestiga. Kõigepealt käis jutt kultuurilisest aspektist, mis on seotud eesti keele, kultuuri ja ajalooaga.

37. N: Kas Narva on osa Eestist?

H: Jah. Tähendab, ma arvan, et ka kultuurses osas. Meil ikka elas Paul Keres, meil siin olid, käisid inimesed, nagu Haapsalus, kus on olemas Tšaikovski pink. Meil on siin Puškini tänav, ja on inimesi, kellele see on huvitav, kes huvitub kirjandusest jne. Ma arvan, et on huvitav. Ma leian, et meie linnal on hea, tähendab, rikas ajalugu. On ka vana Narva olemas, on olemas ajaloolisi kohti, tähendab, meil on ju see ühine, üks tervik. Ma arvan, et on (osa Eestist) (mees, 20).

38. A: See, et palju on eesti keeles, kõik need samad firmad, nimed on eesti keeles. Kõigepealt on see keelega seotud (naine, 22).

Kuigi see tuli autorile üllatusena, viidati ka sellele, et vene keele ja kultuuri esinemine Narvas annab alust samuti siduda seda linna just Eestiga. Selle puhul rõhutati seda, et Narvas esinev kultuur ja inimesed erinevad Venemaa linnades esinevast kultuurist ja inimestest.

39. N: Tähendab, et elades Narvas Sa tunned, et elad Eestis?

F: Võib-olla mõnedel hetkedel, kui käid Tallinnas, mõtled, et siin on need suured majad või palju inimesi, kes räägivad eesti keelt. Aga ikkagi, elades Narvas ei tunne, et elad Venemaal. Sa võib-olla tunned, et see on vene linn, (et siin on) vene kultuuritaust. Aga ikkagi see asub Eestis ja inimesed, kes siin elavad, on venekeelsed, aga nad eristuvad nendest, kes elavad Venemaal (mees, 19).

Samuti mainiti, et hoopis seadused, sotsiaalsed garantiid ja ühine soov koos samas suunas areneda on see, mis teeb Narvast osa Eestist.

40. E: Kui rääkida sotsiaalsest aspektist, siis (Eestiga siduvaks on) võimalus Narvas sündides saada Eesti kodakondsus, saada juurdepääs kõikidele sotsiaalsetele hüvedele, mida meie riik annab kodanikele, saada Eesti haridus vastavalt Eesti riiklikule haridusprogrammile, töötada ja teha koostööd Eesti ettevõtetega. Tähendab, et palju sidemeid on (naine, 20).

41. M: Vaieldamatult on Narva venekeelne osa Eestist, mis mitte mingil juhul, mulle tundub, ei takista Eesti arengut. Tähendab, et inimesed ikkagi tahaksid, et nende keelega arvestataks, aga neil ei ole midagi riigi arengu vastu (mees, 24).

Ka inimlikke läbikäimisi, ühiseid projekte ning ärilisi kontakte peetakse aluseks, mis seob Narvat Eestiga.

42. I: Jah, ma arvan, et Narva on osa Eestist. Kõige labasemalt kasvõi selle fakti alusel, et Narva on tihedalt seotud Tallinna ja Tartuga erinevate projektidega, hariduse plaanis, kuna kõik sõidavad edasi-tagasi, et külastada sugulasi, et puhata, näha vaatamisväärsusi. Meid tirib sinna, kuna kõik on arenenud, ilus ja uus, aga samal ajal tahame ka sinna, kus on lihtsam ja rahulikum (mees, 23).

Vaadates neid kahte küsimust („Kas Narva on eesti või vene linn?“ ja „Kas Narva on osa Eestist?“) ja vastuseid kõrvuti, võib järeldada, et kõik respondendid näevad Narvat Eesti riigi osana. Seda kinnitab ka see asjaolu, et autori valmistatud intervjuu instrumendis oli ette nähtud ka küsimus Narva ja Eesti vahelise võimaliku piiri kohta (Kui Narva ei ole osa Eestist, siis kas võib tõmmata piiri Eesti ja Narva vahele? Kui jah, siis kus see piir jookseb?) juhuks, kui keegi respondentidest vastab, et Narva ei ole osa Eestist või kuidagi eristub nii palju Eestist, et sellise küsimuse esitamine oleks asjakohane. Ainult ühe respondentiga vesteldes tekkis võimalus sellist küsimust esitada, kuid vastusest on näha, et inimene lähtus küsimusele pigem eesti või vene keele levikust Ida-Virumaal ja tunnistas lisaks ise, et ei näe vajadust piiri tõmmata.

43. D: Vot ma ei tea. Ühelt poolt, Sillamäel räägitakse vene keelt, Kohtla-Järvel räägitakse vene keelt. Aga inimesed, kes elavad Kohtla-Järvel ja räägivad vene keelt, räägivad samuti väga hästi ka eesti keelt. Aga Sillamäe all on olemas Voka küla. Ma arvan, et see on küla. Ja seal elavad eestlased. Ja nad justkui ei räägi vene keelt. Ja see on väga keeruline, piiri tõmmata. Võib-olla seda ei olegi vaja. Kõik on see millegi ühe osa (naine, 23).

Samas kui piiri tõmbamise taotlust Eesti ja Narva vahele ei esinenud, on näha, et tähendusi, mida omistatakse sõnadele „vene“ ja „eesti“ Narva kontekstis, on erinevaid ja puudub isegi ühine arusaam, mida „vene“ ja „eesti“ tähendab. On neid, mis respondentide arvates seovad linna eesti kultuuri- ja muu ruumiga, ja on ka neid, mis seovad linna vene kultuuriruumiga. Selles kontekstis peegeldab vene aspektide esiletoomine linna ruumiga seoses sama analüüsi tulemusi, mis leidsid aset Narva kontekstis Dsp olemise puhul, kus domineeriva subjektipositsiooni seisukohalt rõhutati rohkem vene aspekti, samal ajal kui domineeritava

subjektipositsiooni seisukohalt Eesti riigi kontekstis mainiti rohkem neid aspekte, mis olid seotud Eesti riigi ja kultuuriga (kodakondsus, keel jne).

Võimalik, et selline sisemine konflikt Eesti kontekstis dsp ja Narva kontekstis Dsp vahel väljendub praegu selles, et vaadatakse linna samaaegselt nii seestpoolt (olles Dsp) kui ka väljastpoolt (olles dsp) ning nende kahe subjektipositsiooni vahel toimub võitlus. Seda olukorda aitab illustreerida ühe intervjuu lõik, kus respondent vastates küsimusele võtab alguses seisukoha kohalikuna ja siis proovib hinnata olukorda täiesti võõra inimesena.

44. N: Kuidas Sulle tundub, kas Narva on osa Eestist?

D: Muidugi, see on osa Eestist. Aga keeruline.

N: Aga miks on keeruline? Mis takistab Sind ütlemast, et Narva on 100% osa Eestist?

D: Kui ma oleks tavainimene väljastpoolt, kes ei tunneks ei Eestit ega Narvat, ja kui ma oleks käinud Narvas, suhelnud seal inimestega ja kui mind oleks saadetud kuhugi mujale Eestisse, mingisse teisse linna, teisse nurka, siis oleks väga suur erinevus (naine, 23).

4. Narva noorte kohalik identiteet teistele gruppidele vastandumise kontekstis

Piiri võib tõmmata ka teistele gruppidele vastandudes, mis on üks Tajfeli ja Turneri poolt välja toodud mehhanismidest sotsiaalse identiteedi konstrueerimiseks (Tajfel ja Turner, 1979). Kui kategoriseerimise kaudu peetakse omaks grupiks Narva elanikke või Narva eestivenelasi, siis võõraid gruppe võib olla mitu.

Üks peamistest gruppidest, millele vastandutakse, on eestlased. Kuigi neisse ei suhtuta halvasti, rõhutatakse, et nad on teistsugused ja erinevad eestivenelastest. Kuna eestlased on Eesti kontekstis Dsp ning nad on Eestis enamus (mõnikord kohtab neid isegi Narvas), siis neile vastandumine on loomulik, sellel mehhanismil töötab ka sotsiaalne ruum ning positsioneerimine.

45. I: Vene inimesed olid alati kõne, temperamendi ja suhtumise järgi (teistsugused), (järelikult) ei olnud alati eestlastele vene iseloom arusaadav (mees, 23).

46. B: Noh, tegelikult venelased, nad on väga emotsionaalsed, ekspressiivsed, aga eestlased ei ole sellised. Ja mõtlevad nad teistmoodi, paljudele asjadele vaatavad teistmoodi. Seda on tegelikult väga tunda (naine, 25).

47. D: Aga eestlased, nad on niivõrd vaikivad. Jälle, see ei puuduta kõiki. Aga paljud eestlased, sattudes tundmatusse keskkonda, kus ei ole tuttavaid inimesi või midagi sellist, vaikivad, väga paljud (naine, 23).

48. E: Noh, näiteks, alustades mingeid kursusi, üldkursusi ülikoolis, kus me peame koos tööd tegema,... Ma väga tugevalt tunnen, et ma mõnikord ei saa nendest inimestest aru, ma ei tunne neid nii hästi, nagu ma tunnen omi venelasi. Kui minu kaaslaseks tuleb mingi vene poiss või tüdruk, siis ma tunnen „Jah, suurepärane, super. Ma näen Sind“. Aga eestlased on kuidagi poolenisti läbipaistvad. Ma ei saa nende naljadest tihti aru, mitte sellepärast, et mul puuduvad eesti keele oskused, vaid lihtsalt sellepärast, et ma olen elementaarselt väljaspoolt nende kultuuri. Üldiselt kahtlemata on ka mõned probleemid keelebarjääri tõttu. Minuga lihtsalt ei taheta rääkida, mitte agressiivselt, vaid sellepärast, et mitte tekitada ebamugavat olukorda, kui ei mõisteta teineteist. Või minnakse inglise keele peale üle, mis on täielik katastroof (*naerab*). Nii et ma tunnen ennast võõrana (naine, 20, õpingutest Tartu ülikoolis).

Samuti vastandutakse Venemaal elavatele venelastele, leitakse, et üle piiri elavad inimesed erinevad Eestis elavatest venelastest ning Venemaal kehtivad põhimõtted, eriti kultuurikapital, ei ole sarnane Eestis elavate eestivenelaste kultuurikapitalile.

49. I: Meil on palju õpilasi Piiterist, Moskvast, kes tulevad õppima kutseõppekeskusesse. Ma suhtlesin nendega, ja paljud suhtlesid. Nad on venelased, aga teistsugused venelased. /.../ Aga vene inimesed Venemaalt, nad on teistsugused. Neil on teine mõtlemisviis (mees, 23).

50. F: Aga ikka, elades Narvas sa ei tunne, et sa elad Venemaal. Sa võib-olla tunned, et see on vene linn, vene kultuuritaustaga linn. Aga ikkagi see asub Eestis ja inimesed, kes siin elavad, venekeelsed, nad eristuvad nendest, kes elavad Venemaal (mees, 19).

51. N: Et lihtsalt räägivad teises keeles, aga muidu on (Narva) põhimõtteliselt sama Eesti nagu ülejäänud?

G: ... kui võtta lihtsalt võrdluseks Narva ja Ivangorod. Kui kõnnid Ivangorodis peatänavat pidi, siis on veel ok, aga kui pöörad 5 meetrit kõrvale, siis on kohutav. Isegi Moskvast, mitte kesklinnas, aga mööda metroo liine (liikudes), kui sa tuled sealt välja, ja kõik hooned on närused, nutuses seisus, ütleme, väga nukralt näevad välja. Aga meil Narvas ikkagi, isegi arvestades, et ei ehitata uusi maju ... Kuigi meil Narva ja Narva-Jõesuu vahel hakati uusi eramaju ehitama. Aga meil Narvas tegelikult taastatakse hooneid, mitte et ehitatakse uusi. Ja see räägib väga palju, et Venemaal pigem hakatakse ehitama uut maja selle asemel, et taastada vana (mees, 27).

Töö autorile oli ootamatu, et lisaks sellele, et vastandutakse eestlastele ja Venemaal elavatele venelastele, oli veel üks grupp, mis Narva noorte silmis erines Narvas elavatest eestivenelastest. See grupp on mujal Eestis, eelkõige Tallinnas elavad eestivenelased.

52. N: Aga mis mõttes on (Narva) omapärane? Milles see väljendub?

A: Selles, et siin (elab) enamasti vene kontingent, on siin ikkagi natuke oma kultuur. Inimesed on teised, käituvad teistmoodi. Ja isegi Tallinnas on alati märgata Narva inimest. Ükskõik kuidas on, ma ei ütle, et see on halb. Tähendab, minu jaoks on see meeldiv ja kuidagi väga kodune Narva (tunne).
/.../

N: Aga milles on vahe? Tallinnas on ka palju neid, kes räägivad vene keelt – Lasnamäel, Mustamäel.

A: Seal nad on juba rohkem eestistunud ja Tallinnas elavad venelased on kuidagi juba teistsugused. Ikka ei ole sama, ma ei ole käinud Lasnamäel, ma ei tea, kuidas (on) Lasnamäel. Aga jah, Narva on kuidagi teistsugune (naine, 22).

53. C: Aga selle juures, kui võtta näiteks Lasnamäe Tallinnas, see on puhas vene linnaosa. See on absoluutselt vene linnaosa. Ma ju elasin Lasnamäel, ma ju näen – see on täiesti teistsugune mentaliteet. Jah, nad räägivad vene keelt, aga nad on teistsugused inimesed. See on täiesti teine linnaosa, kõik on teistsugune (võrreldes Narvaga) (naine, 26).

54. I: Narvat eristavad Eestist vene inimesed, nii nagu nad on, nii öelda segakultuur. Ja isegi kui nad kolivad Tallinna, nad ikka jäävad endale truuks, hoiavad Narvat enda sees. Vot selline meeleolu. Aga üldiselt meil on teine elatustase, ei ütleks, et halb, lihtsalt teine elatustase, teine riietusstiil, teine... Isegi Tallinna järgi on näha, et meil on teine riietusstiil, meil kõik riietuvad, vaadates teisi (mees, 23).

Ühelt poolt on teistele vastandumine identiteedi loomulik osa. On vaja teada, mis eristab omi võõrastest, et oma gruppi kuulumine looks positiivse mina-pildi. Samas terav vastandumine võib viia konfliktini, mis omakorda tugevdab identiteeti veelgi. Vaadates, millistele gruppidele (eestlased, Venemaal elavad venelased ja mujal Eestis elavad eestivenelased) vastanduvad Narva noored, võib järeldada, et neil on olemas kohalik identiteet või vähemalt on selline identiteet kindlalt tekkimas. Aset leidnud intervjuudest aga ei koorunud välja, kas vastandumine võiks hetkel tekitada teravamalt konflikti mainitud gruppide vahel, pigem läbi vastandumise tõmmatakse oma grupi piire.

5. Kohaliku ja riigirahva identiteedi konstrueerimine

Kuigi eelnevalt käsitletud teemadest võib järeldada, et Narva noortel on tekkimas või juba tekkinud kohalik identiteet, oli intervjuu käigus esitatud ka küsimus, mis otseselt käsitles seda punkti „Kellena Sa ennast Narvas tunnend? Kas oled siin võõras või oma?“. Peaaegu kõik respondendid vastasid, et tunnevad ennast Narvas omana. Kõigepealt mainitakse, et

tuntakse omana tänu linnas elavatele inimestele (võrgustik), aga samas mainiti keelt. Nagu ka eelnevalt oli mainitud, viitab see suuresti kultuurikapitali tähtsusele.

55. N: Aga kas Sa tunned ennast Narvas oma või võõrana?

K: Omana, sest jälle (põhjuseks on) keel. Tähendab, ma saan rahulikult kommunikeeruda teiste inimestega. Ja jälle ma leidsin inimesi, kel on sama arvamus või väga sarnane arvamus. Ja seetõttu ma tunnen Narvas (ennast)omana, Narva – see olen mina (naine, 20).

56. H: Vot just Narvas olen oma. Tähendab, ma tean, et ma tulen tagasi. Mul on palju tuttavaid üle Eesti, noh mitte päris, aga suuremates linnades. Aga siin ma tunnen, et ma tulen mitte ainult vanemate juurde, aga (kohta), kus mul on alati mugav olla. Tähendab, ma tunnen seda linna, ma armastan seda linna. Tähendab, teisi linnu ma ka tihti külastan, ka juba tunnen, tean, kus mis asub ja (seetõttu) on lihtne kellegagi ekskursioonil käia. Aga siia tulles, siin tunned ennast hästi, täiesti omana (mees, 20).

57. E: Jah, Narvas tunnen ennast omana. Osaliselt ka seetõttu, et üsna tihedalt olen seotud Narva kultuuritegevusega. Ma mitte ainult ei tegelenud spordiga, vaid mingil ajal kirjutasin ka luulet ja niisama osalesin kultuuritegevuses, ja esinesin Vabas Lavas ja kus veel kõik ei esinenud. Nii et tulles tagasi Narva, ma tean, et see on minu linn, minu inimesed, ma tunnen paljusid ja paljud tunnevad mind (naine, 20).

Erinevalt eelnevatest vastustest oli kuulda ka teist arvamust. Üks naisterahvas, kes muidu tahtis väga tunda ennast Narvas omana, ei saanud linnas elavate inimeste tõttu nii tunda. Suuresti võib põhjus olla selles, et nii lapsepõlves kui ka hiljem koges ta kiusamist, millest rääkis intervjuu käigus. Vaatamata sellele tahab respondent Narvas edasi elada ja tulevikus ka omi lapsi siin üles kasvatada.

58. N: Aga Narvas? Kas tunned ennast Narvas omana?

C: /paus/ Ma tahaks küll omana tunda.

N: Et mingil määral natuke ikka ...

C: No kui puutud kokku millegagi, mis ... Mul olid sellised hirmud, et näiteks neljateistkümnendal aastal ma kolisin (ära). Aga on ka teine põhjus peale töö, see teine põhjus oli selline maht negatiivsust, et lihtsalt siit ära sõita ja nii edasi.

N: Et on olemas midagi, mis ...

C: Inimesed /naerab/

N: Ikka inimesed.

C: Jah, ikka needsamad inimesed. Aga muidu, jah, ma tahaks tunda siin (ennast) omana, muidugi. Mul ei ole lapsi. Aga tulevikus, muidugi, kui nad sünnivad, ma tahaks, et nad sünniksid siin. Ma tahaks, et nad kasvaksid siin üles (naine, 26).

Narvas tuntakse ennast omana suuresti tänu kontaktidele kohalikega ja samuti vene keele tõttu. Samas, kui kontaktid kohalike inimestega ei laabu, ei tähenda see, et kontakt linnaga katkeb.

Samamoodi nagu tuli välja Narva eesti või vene linnaks pidamise puhul, võib näha, et Eesti kontekstis omana tundmine viitab mingile sisemisele konfliktile, kus ei osata nii ühemõtteliselt küsimusele vastata.

Et uurida, kas kohaliku identiteedi eksisteerimine ja Narva linna ruumile oma tähenduste loomine võib tekitada probleeme riigirahva identiteedi konstrueerimisega, tasub vaadata vastuseid, mis esitati küsimusele „Kellena Sa ennast Eestis tunnend? Kas oled Eestis võõras või oma?“. Üldiselt tuntakse Eestis omana.

59. N: Kellena Sa tunnend end Eestis – kas oma või võõrana?

L: Ma arvan, et omana, sest eesti keelt ma oskan suhteliselt hästi, B2 tasemel, varsti lähen C1 taset õppima. Eestist ma tean ka üsna palju, oma linnast ka. Ja Sillamäest muidugi ka tean. Kusjuures ma pole Sillamäest rääkinud. Nii et ma arvan, et olen enam-vähem oma, kindlasti mitte võõras (mees, 19).

60. M: Omana, mugavalt, tähendab, mul ei ole soovi praegu siit lahkuda. Tähendab, võib-olla mingi hetk midagi muutub, aga praegu ma tahan pöörata tähelepanu Eestile. Ma tunnen ennast siin mugavalt, see on minu jaoks tähtis (mees, 24).

61. B: Ma ikkagi suurel määral tunnen ennast omana. Kuigi see ikka rohkem sõltub mugavusest. Ma väga armastan Eestit, eesti keelt ja see on minu kodumaa, ma olen siin sündinud, seega tunnen ennast nii (naine, 25).

Väljatoodud intervjuude fragmentidest võib näha, et kuigi ennast tuntakse Eestis omana, rõhutatakse siiski mõnikord, et tegemist on hetkeseisuga või mingite asjaolude kokkulangemise tulemusega. Teiste respondentide vastustest on paremini näha, et jutt võib käia protsessist, mis ei ole veel päris lõpuni jõudnud.

62. N: Kas Sa tunnend ennast Eestis oma või võõrana?

I: Enne kui ma olin ainult Narvas, isegi ei käinud eriti üritustel, ja tõesti ei olnud sellist maailma tervikpilti, nagu siis, kui hakkasin käima ringi ja osalema projektides. Ma nüüd tean palju rohkem sellistest linnadest nagu Valga, Tapa, Rakvere, Pärnu, Tartu, Tallinn. Siis kui Sa käid nendes täiskasvanuna, näed hoopis teist pilti, saad tuttavaks teiste inimestega, õpid linna tundma hoopis teisest positsioonist. Seega, kui avastad riiki, kui astud välja oma mugavustsoonist nimega Narva ja Ida-Virumaa, katsud midagi uut, siis tõepoolest saad tunda kogu elu mitmekesisust. Seetõttu tahan

külastada võimalikult palju Eesti linnasid, saada tuttavaks erinevate inimestega, osaleda erinevates projektides.

N: Nii, kui ma sain Sinust õigesti aru, tunned ennast üha rohkem Eestis omana.

I: Jah (mees, 23).

63. E: Ma juba praegu hakkasin mõtlema sellest, kas ma ei hakanud rääkima nii nagu ma räägin sellepärast, et Tartust on saanud minu teine Narva. Sest ma aktiivselt hakkasin osalema sealses (Tartus) kultuurielus ja nüüd ma tunnen ... Aga kui ma lähen Tallinna, näiteks, kas mul jälle tekib tunne, et olen võõras? Võib-olla, et ei teki, sest teistes linnades ma olen ka juba käinud ja tõepoolest tunnen ennast Eestis palju mugavamalt kui enne seda, kui mul tekkis Tartu elukogemus (naine, 20).

64. N: Kas Eestis tunned ennast rohkem oma või võõrana?

B: Jah, viimasel ajal ikka rohkem tunnen ennast omana (naine, 25).

Mõned respondendid rõhutasid, et omana tundmisele aitaks paremini kaasa eesti kultuuri tundmine ja selle kergemini kättesaamine.

65. I: Meil on puudu eesti kultuurist, et see (ei) oleks mitte ainult (kooli)tundides, vaid ka igapäevaelus. Siis me kipuks rohkem (eesti) keelt õppima ja teeks seda edukamalt, ma arvan. /.../ Meie üritused saavutaksid kõrgema taseme ja kooliharidus ka, mis mängib olulist rolli isiku arengus, linna arengus ja mujal (mees, 23).

66. N: Aga mida on vaja teha, et Sa tunneksid ennast rohkem omana?

E: Alguses ma ütlen, mida ma ise selleks teen. Vaieldamatult ma õpin (eesti) keelt ja katsun tihedamini sattuda olukorda, kus on ka eestlasi, et üldse aru saada, kuidas nad elavad, mida mõtlevad. Ja kõigepealt ma katsun kustutada enda peas seda tunnet, et ma olen võõras. See on tähtis, et see lõpetada (tunne, et olen võõras). (Tuleb mõelda) midagi sellist (endale sisendamiseks), et „ma olen normaalne, ma olen samasugune, nagu teised, mul on õigus“. Ei tohi ennast nurka ajada. Aga eestlastel, minu arvates, on vaja kõigepealt pöörata tähelepanu probleemile ja aru saada, et ... Sest ma suhtlesin paljude eestlastega, nad lihtsalt ei saa aru, milles asi on. (Nad ütlevad) „sa oled täpselt samasugune, nagu meie, milles asi on?“. (Vastasin) „ei, ma ei tunne ennast nagu meie, nagu teie“. Ja meil ikka tekivad sellised ebamugavad hetked. Mitte sellepärast, et me oleme võõrad inimesed. Nagu võõraste inimeste vahel mõnikord tekivad sellised ebamugavad pausid ja see juhtub sellepärast, et ma ei saa mõnikord teie kultuurist aru. Ja mulle tundub, et see harimine, lõimumine – just see sõna, mida ilmselt oli vaja öelda – venelaste, vene inimeste lõimumine eesti kultuuri, on see tee, mida peab omaks võtma (naine, 20).

Mitte kõik ei tundnud ennast Eestis omana. Kui riigirahva identiteedi konstrueerimise protsess oli mõnede jaoks juba jõudnud staadiumini, kus võiks rääkida sellest, et tuntakse ennast omana, siis teiste jaoks ei ole seda veel juhtunud, kuigi on siiski soov samas suunas edasi liikuda.

67. N: Kas tunned ennast Eestis oma või võõrana?

D: Ma nägin hiljuti ülikoolis peegli peal ühte silti ja seal oli kirjas „turist“. Ja ma vaatan seda peeglit, ma vaatan seda silti. Ma just siis sain Eesti kodakondsuse. Ja siis ma küsisin (endalt) sama küsimust, et kes ma siin üldse olen. Ja siis ma nägin seda silti, et olen turist ...

N: Kas tunned ennast turistina?

D: Vot ei tea. Narvas tunnen ennast narvakana. Ma tean, mida, tean kuidas, kus, kes. Ülejäänud Eestis, kuigi elan juba pool aastat Tallinnas, ma veel ei taju (seda). Ma justkui tean radasid või veel midagi. Aga põhimõtteliselt on veel selline pigem ebakindluse, ebastabiilsuse tunne. Seetõttu tunnen ennast turistina. Ja Viljandis oli ka samamoodi. Ma ei tundnud ennast oma sõiduvees. Isegi kui on olemas toredad inimesed, tekkisid sõbrad ja nii edasi. Ma ikka ei saanud ennast kuidagi tunda (omana) (naine, 23).

68. N: Aga kas Sa tunned ennast Eestis oma või võõrana?

E: Praegu veel kahjuks võõrana, aga ma ikka pingutan enda arvates palju, teen palju selle nimel, et tunda ennast omana. Seetõttu, et õpin vene ja slaavi filoloogiat, suhtlen väga vähe eestlastega ja satun nende seltskonda harva (naine, 20).

Intervjuude alusel võib öelda, et kuigi Narva noortel esineb riigirahva identiteet või nad liiguvad selles suunas, ei tähenda, et see protsess on lõppenud või et seda ei saa tagasi pöörata. Kuigi on positiivne, et Eestit peetakse omaks, ei olnud siiski vastused sama kindlad, nagu olid Narva kontekstis omakstundmise kohta. Tasub märkida, et riigirahva identiteedi tundmise suunas liikumine tähendab respondentide arvates pigem enda panuse andmist mitte ühiskonna poolt järeleandmist ootamist, kuigi positiivsed hoiakud eestlaste ja Eesti ühiskonna poolt aitaksid protsessile kindlasti kaasa.

Nii Narvas kui ka Eestis tuntakse ennast enamasti omana, vähemalt intervjuude toimumise hetkel. Juba seda asjaolu võib interpreteerida kahe identiteedi vahelise vastandumise puudumisena või vähemalt ei ole selline konflikt kuidagi terav. Et veelgi selgemat vastust saada, esitati ka otsene küsimus, kas on võimalik tunda ennast samaaegselt nii Eestis kui ka Narvas omana. Kõik respondendid nõustusid, et üks ei välista teist. Samas intervjuueeritavad esitasid ka oma ettepanekuid, mida võiks teha, et veelgi rohkem tunda sidet nii Eesti kui ka Narvaga.

69. N: Aga mis Sa arvad, kas on võimalik üldse tunda ennast nii Narvas kui ka Eestis omana?

D: Ma arvan, jah. Aga peab leidma seda võtit, mis avaks ukse nimega Eesti. Ja igapähe on see võti erinev. Keegi saab selle läbi keele (omandamise), näiteks õppis Tartus, õppis eesti keele ära või midagi sellist. Keegi läbi tuttavate, sõprade võib-olla. Keegi kolis ära mujale Eestisse, aga ikkagi veel tunneb lähedust Narvaga. Mulle tundub, et peab leidma seda sidet (Narva ja Eesti vahel). Nii nagu (inimese)

aju on ühendatud neuronite poolt, on vaja leida seda kõva sidet enda jaoks. Võib-olla peab olema rohkem eesti sõpru või midagi taolist (naine, 23).

70. H: Arvan, et on võimalik. Tähendab, võimalik on. Kui Sa tunnend ennast siin (omana), siis ma arvan, et saad tunda ennast ka kuskil mujal (omana). Põhimõtteliselt probleemi praegu ei ole, ei ole midagi siin (teeneteisest) kaugel. Nagu seesama Tallinn – istu bussi, käid seal, tuled tagasi. On võimalik tunda ennast mugavalt nii seal kui ka siin, ma arvan (mees, 20).

71. G: Ma arvan, et on võimalik, see on võimalik. Jälle, tuleb lihtsalt kõigisse inimlikult suhtuda. Tähendab, kui eestlane hakkab sulle midagi rääkima, näiteks, sa läksid reisima Eestisse, kuhugi sinna Tartu või Pärnu kanti, sulle räägitakse midagi eesti keeles, sa vastad, et ei saa aru. Aga tema siis sulle, ma ei tea, žestide keeles hakkab seletama midagi, võib-olla inglise keeles midagi ütleb, võib-olla ütleb mingeid sõnu, millest sa saad aru. Kui see nii juhtub, siis jah, võib ennast tunda suhteliselt vabalt ja osaliselt ka omana, sest inimesed ju proovivad leida ühise keele (mees, 27).

72. A: Mul on mugav, et ma olen Narvas venelaste seas oma, aga selle juures olles (mujal) Eestis ja isegi eestikeelses keskkonnas, ei tunne ma ennast võõrana (naine, 22).

Vastustest koorus välja, et eesti keele õppimine, eestlastest sõprade ja tuttavate tekkimine, Eestis reisimine ja muude kontaktide loomine soodustab seda, et tunda ennast samaaegselt nii Narvas kui ka Eestis omana. Mõne jaoks on see eesmärk saavutatud, teiste silmis on vaja veel natuke pingutada. Kultuurikapital mängib siin samuti suurt rolli ning eeldatakse nii panust enda poolt kui ka mõistlikku suhtumist teiste poolt (ühise keele leidmise kaudu).

See, et Eesti kontekstis tunnevad Narva noored ennast mõõdukalt domineerival subjektipositsioonil ning Narva kontekstis pigem mõõdukalt domineerival subjektipositsioonil, tähendab, et kahe positsiooni vahel võib mingitel juhtudel tekkida vastuolu. See kajastub ka kohaliku ja riigirahva identiteedi kontekstis. Kui Narvas tuntakse ennast omana ehk kohalik identiteet on pigem tugev, siis riigirahva identiteedi kujunemise puhul on tegemist veel toimuva protsessiga, mille lõpp-punkt ei pruugi olla Eestis omana tundmiseni jõudmine. Kuigi teoreetiliselt on positiivne märk see, et respondendid ei näe vastuolu kahe identiteedi vahel, ei saa veel kindlalt öelda, et soovitud eesmärk on saavutatud ja probleemi tulevikus ei saa tekkida.

6. Narva ruumina Narva noorte silmis

Antud magistratöö vaatab Narva noorte enesepositsioneerimist Eesti ja Narva kontekstis, analüüsib kohalikku ja riigirahva identiteeti, sh selle pilgu läbi, kas kohalik identiteet vastandub riigirahva identiteedile. Töö oleks poolenisti tehtud, kui ei käsitleks seda, mis ruumi ja kohaga Narva linna puhul tegemist on. Löw teooria järgi on ruumi tekitamiseks vaja elusolendeid ja sotsiaalseid hüvesid, mis sünteesi kaudu moodustavad ruumi terviku (2016: 135). Sotsiaalsete hüvede all mõistetakse materiaalseid (hooneid, mööbliesemeid jt) ja sümboolseid (reegleid, hoiakuid jt) objekte. Tihti võivad sotsiaalsed hüved olla samal ajal nii materiaalsed kui ka sümboolsed (samas: 130).

Narva on suuruselt Eesti kolmas linn, mille elanikkond on valdavalt venekeelne. Juba tehtud analüüsi alusel võib väita, et kohalikel noortel on tekkimas või tekkinud kohalik identiteet, mis antud hetkel suuresti ei vastandu sellele, kuidas samad noored tunnevad ennast mujal Eestis, mis ei tähenda, et tulevikus seda vastandumist kindlasti ei tule. Samas ei ole neil ühist arusaama, kas Narva on eesti või vene linn. Et natuke sügavamalt sellesse vaadata, tasub uurida, kuidas Narva noored mõtestavad Narva linna ruumina. Et seda teha, paluti intervjuude käigus iseloomustada Narvat linnana. Lisaks räägiti Narvast kui ruumist ka teistele küsimustele vastates.

Kuna kõik respondendid olid Narvas sündinud ja suurem osa oma elust või terve elu Narvas elanud, siis ei tulnud üllatusena, et mõnede jaoks on Narva kõigepealt kohana kodulinn.

73. N: Mis on Sinu jaoks Narva? Proovi seda linna iseloomustada!

L: Noh, minu jaoks on see kodu, linn, kus ma tunnen kõiki ja kõike ... Minu kodunurk, niimoodi (mees, 19).

74. I: Narva on kodumaa kõigepealt (mees, 23).

75. M: Kodu, kodulinn igal juhul. See on esimene, mis tuleb pähe (mees, 24).

Narvat peetakse mõnusaks ja hubaseks kohaks, kus valitseb meeldiv atmosfäär. Atmosfääri võib juba pidada ruumi tekkimise tulemuseks, mis omakorda mõjutab sünteesi (Löw, 2016: 193). See, et intervjuude käigus räägiti atmosfäärist, viitab sellele, et respondentide silmis on linn ruumina juba olemas.

76. H: Minu jaoks linn, ma armastan seda atmosfääri pärast, mul on meeldiv siin olla. Täheb, (mõnes) teises linnas ma ei tunne sellist atmosfääri, näiteks Tallinnas – Tallinn surub mind. Surub

oma ..., seal on nii suur vool. Ei ole nii, et see on ebameeldiv, aga kindlasti ebatavaline. Teistes linnades, tähendab, sa käid ja mõtled, et siin (teistes linnades) on natuke üksluine ja ilmetu. Aga Narva, see on kuidagi teistsugune (mees, 20).

77. C: Ja linn ise minu jaoks, see on kõige hubasem koht kõikidest, kus ma Eestis olen olnud. Ja ma olen käinud väga-väga paljudes kohtades, olen käinud ka sellistes nurkades, mida isegi kaardi peal ei ole näha. Mõned isegi ei tea, et selliseid kohti on olemas, aga neid on. Ja see (Narva) on kõige hubasem koht /.../

N: Aga äkki Narva on hubane, sest see on kodulinn?

C: Ma arvan, et isegi kui ma ei oleks siin sündinud, aga oleks siia lihtsalt tulnud elama ja kogenud seda atmosfääri, siis Narva oleks minu jaoks ikka hubane (naine, 26).

Räägitakse Narvast kui ilusate arhitektuursete ja looduslike vaadetega linnast, kus on mõnus nii endal puhata kui ka teistele seda soovitada. Siinkohal on suurem tähelepanu pööratud just materiaalsetele sotsiaalsetele hüvedele ehk füüsilistele objektidele.

78. H: Vot see fakt, et siin on venekeelsed inimesed, ei tea, aga minu jaoks on see väga hea linn oma kohtadega. Tähendab, kus saab hästi aega veeta, kus saab jalutada, meil on olemas kohti, kus pilte teha või niisama (hetke) nautida. Kui mõelda, siis meil on väga palju kohti, kus saab puhata. Ka Narva-Jõesuu on lähedal, selline kuurortlinnake (mees, 20).

79. D: Mina ütleks, et selles (Narvas) on lausa kõik 4 aastaaega. Ja need mööduvad kuidagi ideaalselt. See võib tunduda kummaline, aga talvel võib jalutada imeilusas männi- ja kuusemetsas, käia suusatamas, lumelauaga sõitmas, mis iganes. Me käisime koolis alati suusatamas, meie (kooli) kõrval Pimeaias. Lõpuks ometi tehti see korda. Suvel on olemas Narva-Jõesuu, mis on 12 km kaugusel, 15-20 minutit autoga (sõita). Ja seal on meri liivaga – puhka ja mõnule päikese all niipalju kui tahad. Ja mõni suvi on väga tore, soe, ilma vihmata. Kevadel on ka ilus, jõgi, promenaad. Isegi sügis, (Narva on) sügispealinn (naine, 23).

80. F: Narva, ta on soe, aga vaimses mõttes. Siin on suvel väga tore hinge jaoks, alati tore tulla suvel, puhata, jalutada, ja sellel kohal on tegelikult väga hea potentsiaal. Ja on, kuhu poole liikuda. Aga talvel on masendav (naine, 20).

Narva on respondentide silmis suure potentsiaaliga linn, mida pole veel siinemaani osatud kasutada või mingite takistuste tõttu ei tahetud või ei suudetud. Siin räägitakse ka pigem materiaalsetest sotsiaalsetest hüvedest, nagu näiteks mingite majandusharude logistikast, linna asukoha eeldustest jms.

81. E: See on kõige idapoolsem Eesti linn, see on piirilinn, linn, millest räägitakse. Linn, mis kinkis riigile palju väga talendikaid kodanikke. Aga selle juures, mulle tundub, et kõige parem Narva määratlus on see, et see on tohutu potentsiaaliga linn, mis pole suutnud siamaani (seda potentsiaali) kasutama hakata (naine, 20).

82. K: Praegu on linnal prioriteediks põlevkivi, tähendab, põlevkivitööstus. Aga mingid teised faktorid on praegu alles sündimas, nagu IT- või turismisektor. Turismisektor ei ole praktiliselt arenenud. Meil Ida-Virumaal, sealhulgas Narvas on palju väga huvitavaid kohti, millest võib midagi teha, et nad tegutseksid, et nad tooksid raha ja inimesi ja muud linna jaoks (naine, 20).

83. N: Tähendab, sa arvad, et põhimõtteliselt kui seda hästi arendada, siis Narva oleks üsna kena linn.

G: Jah, ma arvan, et Narva võiks areneda ka laiemalt, ütleme nii. Seda on vaja, aga seda ei juhtu ei 10 ega 20 aasta jooksul. Ma arvan, et see on pikk areng (mees, 27).

Vaatamata sellele, et linna suurt potentsiaali veel justkui ei ole suudetud ära kasutada, nõustuvad respondendid, et tegelikult ka viimaste aastatega on muutunud linn paremaks ja areneb pidevalt. Selline nägemus annab ka natuke ajalist mõõdet, kuna arvatakse, et antud hetkel linnal läheb paremini, kui 10-20 aastat tagasi ning aitab nende positiivse mina-pildi loomisele kaasa.

84. F: Aga kui vaadata Narvat, milline ta oli kasvõi 10 aastat tagasi ja milline ta on praegu... Loomulikult katsuvad inimesed kuidagi oma elu paremaks muuta ja kolivad ära, kus neil on mõnusam ja kus neil on parem olla. Aga Narva on praegu muutumas selliseks linnaks, kus on mugav elada (mees, 19).

85. H: Aga praegu viimastel aastatel on muutunud, tähendab (linna) tekkis palju rohkem noorte jaoks meelelahutuskohi. Tähendab, meil kaubanduskeskus uueneb, varem oli kõik natuke halvasti. Praegu ma leian, et on paremaks (läinud), (tänav)valgustus läks paremaks, tihemini rajatakse midagi. Noh teed, ma ei tea (*muigab*). Tähendab, Narva mingis mõttes läheb paremaks, kui oli näiteks 6-7 aastat tagasi (mees, 20).

86. K: Minu jaoks Narva on selline väga, väga, väga interaktiivne linn, sest ta areneb. Võimalik, et keegi ei arva nii, aga ma näen, kuidas ta areneb võrreldes sellega, mis oli enne. Ta tasapisi läheb, tasapisi. Isegi kliimateemat tõstatatakse. Seetõttu ma arvan, et (Narva on) selline arenev linn, millel on palju probleeme, aga ta püüab olla hea (naine, 20).

Esineb ka narratiiv, et Narva on omapärane, mitmepalgeline ja eriline linn, selline linn, mida ei saa või on raske teistega võrrelda, kusjuures respondendid ise ei suutnud lahti seletada,

milles see omapärane ja mitmepalgelisus seisneb, kuigi vastustest natuke kumas läbi, et mõeldakse selle all pigem sümbolseid sotsiaalseid hüvesid (hoiakuid, väärtusi, kultuuri).

87. N: Iseloomusta Narvat. Milline Narva on Sinu jaoks?

A: Praegu on juba omapärane, sest ma saan võrrelda. Enne oli see linn, kus ma kasvasin üles, ma polnud midagi muud näinud. Ja minu jaoks see oli norm. Aga praegu ma juba vaatan, kuidas veel saab ja saan öelda, et tõesti, ta on omapärane.

N: Aga mis mõttes omapärane, milles täpselt omapärane seisneb?

A: Noh, seetõttu, et siin on peamiselt vene kontingent, siin on natuke teistsugune kultuur. Inimesed on teistsugused, käituvad teistmoodi. Ja isegi Tallinnas on kohe märgata Narva inimest. Ükskõik kuidas on, ma ei ütle, et see on halb, tähendab minu jaoks on see meeldiv ja kuidagi väga kodune Narva (naine, 22).

88. N: Tähendab, et Narva on mitmepalgeline?

D: Jah, jah, jah. Tähendab, igauks leiab selles midagi enda jaoks (naine, 23).

89. E: Aga selle juures, kui inimene ei näe teist elu, ei külasta teisi Eesti linnu elementaarselt, siis jah. Narval on oma spetsiifika ja Narva võib tekitada mingi omapärase arusaama elust selles maailmas (naine, 20).

Üldiselt omistatakse Narvale kui ruumile positiivseid tähendusi, alates sellest, et tegemist on kodulinnaga, kuni selleni, et Narva eristub kõikidest teistest kohtadest. Nagu eelnevalt oli analüüsitud, positsioneeritakse Narva kontekstis ennast domineerivale subjektipositsioonile ning intervjueritud Narva noortel esineb kohalik identiteet. Need tulemused ei lähe vastuollu Narva ruumi positiivse kuvandiga, pigem vastupidi – võib väita, et positiivne mina-pilt ning identifitseerimine kohalikuna aitab kaasa Narva linna positiivse pildi konstrueerimisele nii ruumis kui ka ajas.

Narva positiivne pilt aga ei tähenda, et respondendid ei näe linnaruumis eksisteerivaid probleeme. Kuna Löw järgi koosneb ruum nii elusolenditest kui ka sotsiaalsetest hüvedest, mis omakorda võivad olla materiaalsed ja sümbolised, siis probleemsed kohad võivad väljenduda nii Narva elanikes kui ka materiaalses ja sümbolsetes aspektides. Antud osas vaadeldakse ainult seestpoolt Narva ruumi mõjutavaid tegureid, kuna need on eelkõige osa Narva linna ruumist ja läbi sünteesi loovad ruumi kui relatsioonilist mõistet. Väljastpoolt tulnud teguritel ei pruugi olla sama suur mõju ruumile.

Inimestega seotud probleemkohad puudutavad kõigepealt Narva noorte lahkumist linnast, kusjuures osa respondente leiab, et tegemist ei ole niivõrd struktuursete probleemidega, vaid

inimeste enda poolt esile kutsutud protsessiga, kus minnakse nõ kergemat vastupanuteed või mõeldakse kõigepealt enda huvidest, mitte linna seisukohalt lähtudes.

90. M: Tähendab, loomulikult kõik liiguvad Tallinna, räägitakse, et seal on palju võimalusi, aga, kurat, neid võimalusi keegi kunagi löi. Kui me kõik läheme siit ära, siis sel juhul linn lihtsalt kukub kokku, ma arvan. Ja mitte ainult see linn. Igal juhul kõikidel väikestel asumatel, kust minnakse ära, ei ole neil loomulikult mingit perspektiivi (mees, 24).

91. H: ma lihtsalt ütlen, et meil on statistika, et paljud noored lähevad ära, kuskilt ma lugesin. Seega siin ei ole midagi teha, et (on) suured linnad nagu Tallinn, Viljandi või isegi Helsinki, kuhu edasi liigutakse. Tähendab, võib-olla peab midagi mõtlema noorte jaoks. Põhimõtteliselt, noorte jaoks siin on niigi palju, meil on kinod ja igasugused asutused, ja isegi (ei ole arusaadav) tehti lahti. Tähendab, palju rohkem on (asutusi/kohti) tekkinud. Kui varem ma nägin noori ... mina ka (olin) noorte seas, seal McDonalds'is, Hesburgeris, siis nüüd on neid rohkem näha sellistes asutustes, tähendab (kaubanduskeskustes) Astris, Famas. Kõige suurem arv noori, keda saab kohata, on seal. Aga tundub, et neil (noortel) on ikka midagi puudu, sest kui inimesed kolivad ära, siis ilmselt tahavad suuremat palka. Võib-olla palk ei rahulda neid (mees, 20).

92. F: Jah, ja narvakad samuti mõjutavad seda, kuidas linn areneb. Ja tegelikult mõjutavad linna ja viivad seda edasi noored, tähendab energilised noored, energilised inimesed. Sellised on Narvas defitsiidis tegelikult. Ja nagu tavaliselt juhtub, inimene, kes hakkab siin Narvas midagi tegema ja siis läheb linnast ära, siis see niit, millega ta aktiivselt tegeles, see läheb katki ja kontaktid ja sidemed katkevad. /.../ Ja see mingisugune nišš, mida see inimene eest vedas, see lihtsalt lakkab olemast (mees, 19).

Teised noored aga viitavad sellele, et noorte lahkumine on tingitud struktuursetest probleemidest, nimelt linna ja regiooni madalast sotsiaalmajanduslikust tasemest ning kõrghariduse valdkonnas võimaluste puudumisest.

93. N: Aga miks sa arvad, et Narval on palju probleeme? Miks nii juhtus, et kuigi linn areneb ja areneb õiges suunas, aga ikkagi kuidagi aeglaselt?

K: Noh seda võib näha ka selles, et inimesed lähevad ära, kolivad Tallinnasse ja nii edasi. See on tegelikult kogu Ida-Virumaa probleem, et palgad on väiksemad, ja see kõik viib selleni, et inimesed lahkuvad (naine, 20).

94. I: Tegelikult ma olen veendunud, et suur osa neist oleks jäänud Narva, kui oleks saanud siin nii tööd leida kui ka saada kõrgharidust omas valdkonnas (mees, 23).

95. L: Narva linnas ei ole meil teisi, mitte et teisi, vaid erinevaid võimalusi siin õppida. Tähendab, meil on vist 5 õppesuunda ja kõik. Täpselt ei mäleta, millised, selleks on vaja kodulehte vaadata. Suurem osa noortest läheb ära, et õppida, kolib ära teistesse linnadesse. Enamasti need, kes ära läksid,

ei tule tagasi, ei taha (tulla). Milleks neile tagasi tulla, kui siin ei ole selliseid spetsialiste vaja, siin ei ole neil võimalusi töötada. Palgad ka ei ole midagi erilist, nagu ma lugesin, mulle öeldi. Suur osa neist, kes õpivad, leiavad tööd õpingute ajal või kohe pärast lõpetamist. /.../ Ja tuleb nii (välja), et neil on kõik juba olemas – neil on olemas töö, neil on olemas kodu, neil on olemas linn, kus nad õppisid. Milleks tagasi tulla? Siis ongi nii, et vanem põlvkond jääb siia, noorem põlvkond läheb ära, aastast aastasse nii toimub, sest milleks tagasi tulla. Ja tulemuseks on see, et meil on vähem noori, rohkem vanureid ja aktiivsust on vähem (mees, 19).

Teised kitsaskohad, mis on seotud inimeste rolliga sünteesis, mida on vaja ruumi tekitamiseks ning mida tuuakse välja noorte poolt, on üldine inimeste suhtumine, sh passiivsus ning linna arengu suhtes huvi puudus.

96. E: Aga ma arvan, et võimalik, et suurem süü, isegi suurem vastutus selle eest (et Narva on isoleeritud) on kõigepealt Narva elanikel, linlastel, ja minu arvates ka aktiivsetel Narva noortel, kellel kuidagimoodi on mingeid ressursse, võimalusi ja sidemeid ning kes võivad olukorda mõjuda. Aga minu arvates, Narva noored väga tihti osutuvad väga passiivseteks, mitte piisavalt aktiivseteks, et midagi juhtuks. Seetõttu minu arvates on vastutus kõigepealt narvakate peal (naine, 20).

97. L: Aga keegi isegi teab (jutt käib kohalikest üritustest ja nende osalemisest), mõned ei tule, sest tal ei ole huvi, aga kuidas meelitada, see on juba aktiivsuse küsimus. Kuidas veenda inimest, et see on huvitav, et seda on vaja. Muidugi, ei ole kõik kogu aeg vajalik ja huvitav, aga ikkagi (mees, 19).

98. A: Isegi need inimesed, kes võivad olla mitte rahul sellega, kui palju või vähe tähelepanu Narvale pühendatakse, nad tihti ise ei võta midagi ette, et linna arendada (naine, 22).

Narva linna kujundit üldisemalt ja linna ruumi spetsiifiliselt mõjutab Narva noorte arvates inimestega seotud probleemid, täpsemalt linna elanike passiivsus ja noorte lahkumine linnast nii noortest sõltuvatel kui ka mittesõltuvatel põhjustel.

Materiaalsetel sotsiaalsetel hüvedel on ka suur roll ruumi konstrueerimisel, kuna ilma materiaalse objektideta on väga raske füüsilist ruumi tekitada. Kui positiivsete aspektidena toodi eelmises osas näiteks välja ilusad arhitektuursed ja looduslikud vaated, siis intervjuude käigus mainiti ka teisi sotsiaalseid hüvesid, mida linnas on puudu või mille olemasolu ei aita mõnusa linna tekkimisele kaasa.

99. K: Minu jaoks Narva, see on näiteks rattateed, mis on justkui olemas, aga mida tegelikult ei ole. Sest ma käin jalgsi või sõidan rattaga. Avalik transport minu jaoks ei ole eriti prioriteet (naine, 20).

100. L: Seda enam, et ausalt öelda, vaadake aknast välja, meie linn on selline vana nõukogude linn. Tahaks midagi uut, ilusat, kaasaegset. Muidugi, et igasuguseid võimalusi, igasuguseid meelelahutusi (oleks) rohkem (mees, 19).

101. E: Narva on selline linn, mis eristub teistest linnadest infrastruktuuri tõttu. Siin (Tartus), sest mul on juba piisavalt kogemusi Tartus ehk teises Eesti linnas elamisest, siis siin tunnen rohkem hoolitsemist linna elanike eest, see on muidugi subjektiivne hinnang. Tartus ma näen mingeid linnapoolseid initsiatiive, mingite kohalike ettevõtjate näol linlaste jaoks, mingisugused aktsioonid koerte-psiüholoogidega tänavatel, lihtsalt mingid üritused. Seesama kuulus tudengite purskkaev kahe figuuriga on kogu aeg kaasatud linnaellu. Me pidevalt kuuleme, et nüüd seal linnamuuseum midagi teeb. Ja selles kõiges osaleb linna infrastruktuur. Raekoja platsil on midagi väljas, mingid lipud jne. Aga Narvas seda ei ole. Kui midagi toimub (Narvas), siis saad sellest teada alles juhul, kui Sul on seal sõbrad ja Sind kutsutakse (naine, 20).

Mainiti ka sümboolseid sotsiaalseid hüvesid, mis on lahutamatu osa ruumist, kuid jutt käis nendest hüvedest, mida ei taheta Narvas näha või mis respondendi silmis tekitasid temas pigem ebameeldiva tunde tekkinud ruumi vastu (antud juhul linnapäevade üritusel). Tegemist oli respondendi sõnul nõukogude ajal tekkinud kommetega ürituste läbiviimisel.

102. B: Kui me võtame linnuse, tähendab linnuse territooriumi, siis on palju üritusi, mis seal toimuvad. Ma tegelikult ei mäleta, see oli ligi 2 aastat tagasi, lihtsalt läksin jalutama. Ma läksin linnuse territooriumile ja seal oli (üritus). Ma isegi ei tea, mis see oli, mingi laot. Aga ausalt mul oli selline tunne, et ma sattusin Nõukogude Liitu. Ja mul oli väga ebamugav! Noh tõesti, oli nii solvav! Ma hakkasin mõtlema, kes seda korraldas? Kui seda tegi linnavalitsus, kultuuriosakond ... Inimesed, mida te teete? Aga kõik need linnapäevad? Ma saan aru, et siin elab palju venelasi. Aga me ju oleme Eestis! (naine, 25).

Narva noored, kes on kõik sündinud pärast Eesti taasiseseisvumist ja kes ei tunne teist Narvat, kui sellist, mis on osa Eestist, loovad enda jaoks ruumi ning omistavad sellele oma tähendused. Nende jaoks on Narva kodulinn või oma linn koos nii oma positiivsete kui ka problemaatiliste kohtadega, mida kõik moodustavad inimesed (loomadest intervjuudes juttu ei olnud, seega võib siin elusolendite asemel kasutada sõna inimesed), materiaalsed ja sümboolsed sotsiaalsed hüved. Sünteesi kaudu tekib atmosfäär (mõnus ja hubane), samas rõhutatakse seda, mida linnaruumis on veel puudu (korralik infrastruktuur, inimeste aktiivsus ja Narva noorte jäämine linna ning eesti kultuur). Üldiselt see, et Narva kohta mainitakse positiivseid asju ja kitsaskohtadest räägitakse murelikult ehk hoolides linna tulevikust, viitab jälle sellele, et on olemas kohalik identiteet ning et tuntakse ennast Narvas Dsp-na.

Intervjuude käigus esitati ka hüpoteetilist küsimust, mille raames taheti uurida, milline oleks Narva, kui linnas elaks rohkem eestlasi. Mõned respondendid olid seisukohal, et midagi eriti ei muutuks, et Narva elanikkond oleks neid kergesti integreerinud või et kõik sõltuks, millise iseloomuga need eestlased oleksid.

103. L: Tähendab, ma elasin eestlastega, kui projekti raames käisin elamas eesti peres üheks nädalaks. Ma isegi ei kujuta ette, kui aktiivsed nad on, kas neile meeldib projektides osaleda ja nii edasi, ma üldse ei tea. Kui nad oleksid aktiivsemad, siis muidugi kõik muutuks. Kui nad oleksid samasugused (nagu narvakad) või vähem aktiivsed, siis midagi ei muutuks (mees, 19).

104. C: Praegusel hetkel mulle tundub, et isegi kui siia oleks tulnud väga palju eestlasi... Et kõik nad, ma ei tea, hakkaksid siin elama, kõik oleks integreerunud, ma arvan, linn ikka oleks jäänud vene linnaks, ikka (naine, 20).

Üks vastustest oli see, et kui Narvas oleks rohkem eestlasi, siis kõlaks rohkem eesti keelt ja elanikud oskaksid samamoodi paremini eesti keelt. Nagu ka eelnevalt oli mainitud, keel kui kultuurikapital on nii Narva kui ka Eesti kontekstis tähtis ning eesti keele suuremat kasutust peetakse kultuurikapitali mõistes investeeringuks, mis tooks kasu ka venekeelsetele Narva elanikele.

105. H: Ma arvan, et lihtsalt võib-olla rohkem inimesi räägiks eesti keelt. Ma arvan, et mõned asjad võiksid ka muutuda, aga mitte midagi tõsist. Me elame ühes linnas ja tegelikult me peame rohkem eesti keelt rääkima, sest kuna oleme Eestis, siis peame kuidagi seda keelt oskama ilmselt (mees, 20).

106. L: Ainuke, et rohkem eesti moodi /.../ rohkem eesti keelt, ja ma arvan, et tekiks ka rohkem võimalusi sellega, millest ma enne rääkisin, et (asutuste) kodulehed, näiteks ministeeriumitel, neil on probleem vene keelega (mistõttu info ei jõua venekeesete elanikeni). Ja kui rohkem inimesi oskaks (eesti keelt), siis võimalik, et kasutaksid seda rohkem (ja oleksid informeeritumad) (mees, 19).

Üsna levinud oli narratiiv, et Narvas eestlaste osakaalu tõus tooks kaasa ka linna suurema integreerumise Eesti ühiskonnaga, mida peeti positiivseks suunaks ning mis oleks kasulik linnale üldiselt, kuna Narva muutuks mitmekesisemaks, tolerantsemaks ja edukamaks linnaks.

107. E: Kui siin oleks rohkem eestlasi, arvan, et Eesti riik ... Kui ma olen enne ka öelnud, et meil suhtutakse inimestesse võrdselt, aga ikkagi ilmselt, kui oleks suurem teadlikkus eestikeelsest elust, siis siin aktiivsemalt töötaks eestikeelne meedia. Ma ei tea, mingid blogid, või üldiselt, eestikeelne

info leviks palju aktiivsemalt. Ja järelkult pööraks riik rohkem tähelepanu – ametnikud, või mitte ametnikud, vaid avaliku elu tegelased. Ja loomulikult mingid probleemid lahendatakse kiiremini, linn areneks aktiivsemalt (naine, 20).

108. F: Jah, sest teised rahvused toovad linna omad värvid, lisavad midagi uut. Mulle tundub, et kui siin elaks rohkem eestlasi, siis linnast ja linna probleemidest räägitaks rohkem, sest... Võib-olla, mulle nii tundub (mees, 19).

109. D: Muidugi nad oleks midagi muutnud, kui oleks rohkem eestlasi, ma arvan, et midagi konkreetselt. Mul oleks hea meel, kui oleks rohkem eestlasi, sest seda on vaja, see tähendaks, et Narva ei ole mitte kuskil (ripakil), ei tea, aga et ta tõesti tahab olla Eestile lähemal, ülejäänud Eestile (naine, 23).

110. I: Linn muutuks tolerantsemaks. Kõigepealt inimesed saaksid aru, et ilma selleta ei saa. Enne istuti Narvas ja teati, et Tallinna parem mitte nina pista, seal on eesti keel. Aga siis oleks nii, et nad (eestlased) elaksid meiega, (kohalikud) oleks jõudnud juba selleni, et peab tuttavaks saama, et nii koolis, lasteaias, tööl peaks eesti keelt õppima (mees, 23).

Kuigi tegemist on hüpoteetilise küsimusega, viitavad laekunud vastused sellele, et ei nähta midagi halba selles, et Narvas elaks rohkem eestlasi. Pigem nähakse selles positiivseid võimalusi linnale, sh olla lähemal riigile ja ülejäänud ühiskonnale, mis viitab mõõdukale dsp Eesti kontekstis, kus soodustatakse koostööd Dsp-ga ning mõõdukale positsioonile ka Narva kontekstis, kus ei taheta distantseeruda teisest subjektipositsioonist ning lausa vastupidi ollakse valmis mõnevõrra oma domineeriva subjektipositsiooni nõrgestamisega linna huvides.

7. Narva ja teiste ruumide mõju

Kuna ruum on Löw arvates relatsiooniline mõiste, siis ruumi tekkimine inimeste ja sotsiaalsete hüvede osalusel sünteesi tulemusena ei ole ühesuunaline protsess. Ruum mõjutab ka omalt poolt inimesi. Eriti võib seda oodata nende puhul, kes puutuvad teatud ruumiga (antud juhul Narva linnaga) pidevalt kokku ehk linnas elavad inimesed. Intervjuude käigus paluti respondentidel mõelda, kas Narva linn omab mõju linnas elavate inimeste üle ja milline see mõju võiks olla.

Narva noorte arvamustest oli kuulda seisukohta, et ruum ei oma eriti mõju inimestele. Samas on tähelepanuväärne, et samas vastuses mainitakse, et suuremat mõju osutavad inimesed, mis Löw teooria järgi on relatsioonilise ruumi tekkimise protsessi üks lahutamatu

osadest. Seega kuigi tegemist on justkui eitava vastusega, tunnistatakse tegelikult kaudselt, et mõju on olemas.

111. A: Inimesed, kes tulevad Narva mingiks ajaks ... Ma ei usu, et nad...nad ei muutu mitte asukoha tõttu, et nad on Narvas, et nad võivad olla küll mingile linnale lähemal või kaugemal, aga (muutuvad) selle tõttu, millised inimesed siin on (naine, 22).

Ka need, kes leidsid, et ruumil on oma mõju inimestele, tõid eriti esile just inimestega seotud ruumi mõjutavaid aspekte. Mõnede jaoks oli tegemist isikliku kogemusega või kindlate näidetega, teised mõtlesid abstraktsemalt, mitte kindlas linnas üleskasvamise ja elamise kogemuse põhjal.

112. D: Jälle, ma tean, mis mind Narvas mõjutas palju. Mind mõjutasid inimesed, keda ma kohtasin oma elu teatud perioodil. Näiteks VitaTiim (MTÜ, mitteformaalse õppe keskus). Nemad avastasid mind. Ma ei tea teist sarnast organisatsiooni Eestis, mis oleks saanud minuga midagi ette võtta, kuidagi mind mõjutada. Ma nägin palju erinevaid noortekeskusi, aga ei tea (naine, 23).

113. N: Aga mis sa arvad, kas linn mõjutab seda, millised inimesed linnas elavad?

K: Jah, ma arvan kindlasti. Kui linnas elavad, noh sellised, mitte eriti, ütleme, marginaalid, siis linnal on väga keeruline. Siis on vaja alguses selle probleemiga tegeleda ja juba pärast seda ehitada parke või muud taolist. Kui linnas on algusest peale olemas ülikoolid või midagi taolist, siis on lihtsam, siis inimesed on haritumad. Siin tundub, et suuremat rolli mängib see fakt, kui haritud inimesed on, kas elanikkond on pigem noor või pigem vana. Sest see ka mõjutab. Lihtsalt vanematel inimestel ei ole vaja palju liikumist. Neil on lihtsalt vaja rahulikku elu. See ka mõjutab (naine, 20).

114. I: Jah, üsna (linn mõjutab inimesi). Linna üritustel on tegelikult näha naeratusi, inimeste siirust, nendel oli soov aktiivsemalt hääletada (kohalikel) valimistel eelmisel aastal. 24. veebruaril tuli väga palju inimesi välja, peaaegu terve linn, jõulukuuse juurde ka tuli palju inimesi, rohkem kui enne, ma märkasin. Ja ürituste kvaliteet läks paremaks, ka inimeste tuju. Väga palju projekte on VitaTiimis ja teistes kohtades, mis tegelevad täiskasvanutega. Näiteks mingid loengud, kus jälle informeeritakse inimesi, saadakse tuttavaks teineteisega. Ja Narva õitseb selles plaanis, et siin kõik on omavahel tuttavad. Väike linn, kus palju käib läbi kontaktide – leitakse töö, saadakse suurem palk, lepatakse kokku töö juures mingid eraldi tingimused, leitakse osalus projektis, kui sul ei ole vajalikku vanust või kategooriat, või midagi sellist. Meil on tõesti hästi välja arenenud inimfaktor, mille tõttu linn, nagu ma eelnevalt ütlesin, on väga üksmeelne, sõbralik. Kui keegi midagi teeb, võtab ette, siis terve linn seda inimest teab. Näiteks, kaks kohvikut avati, ma aitasin kaasa. Mõlemal läheb hästi, sest kõik on omavahel Ida-Virumaal tuttavad ja kõik tulevad (mees, 23).

Teiselt poolt rõhutati pigem materiaalsete sotsiaalsete hüvede mõju inimestele. Räägiti nii kindlatest kohtadest, mis võiksid inimesi meelitada, kui ka üldistest põhimõtetest, kui

inimeste vaheliste kontaktide hõlbustamiseks on vaja tekitada ruumiliselt vastavad tingimused.

115. D: Mulle tundub, et linnas on selline süsteem, see pigem mõjutab kuidagi kaudselt ... isegi võimalik, et ebateadlikult. Värvid, kõik see. Näiteks on Narvas hakanud rohkem tekkima graffitit, linn on iga aastaga muutunud üha värvilisemaks ja eredamaks. Me jätame seda halli minevikku. Selles mõttes linn mõjutab inimesi. Rohkem emotsioone on. Ja see on väga kihvt (naine, 23).

116. H: No vot mina ütlen, et ma väga armastan seda linna. Tähendab, ma reisin, mulle väga meeldib reisida, aga ma kogu aeg tahan siia tagasi tulla, isegi mitte niivõrd inimeste juurde, vaid mingite paikade juurde. Mulle tegelikult tohutult meeldib matkata Narvas, ma võin vabalt võtta sõbrad kaasa ja minna jalutama seljakott seljas. Kas teate, kus see happejärv asub? Tähendab, lähed jalgsi elektrijaamani. Et kõike seda oma silmadega näha, matkad. Meil on nii Narvas kui ka väljaspool Narvat, mida vaadata. Meil vedas, et Narva-Jõesuu on lähedal, need kaks (Narva ja Narva-Jõesuu) sobivad hästi kokku. Need, kes tahavad, lähevad Narva-Jõesuusse ja vastupidi. Need, kes tulevad Narva-Jõesuusse, võivad ka meie juures käia, meil on ikka linn ja linnus ja muuseum. Meie linn on ikkagi hea. Ma arvan, et see meelitab inimesi küll (mees, 20).

117. G: Sest linnas on olemas mingisugused kohad, kus inimesed kohtuvad. Toimuvad mingisugused istumised, mingisugused üritused, isegi võib öelda, baarid. Tähendab, seal kogunevad teatud inimesed, räägivad teatud asjadest. Seega arvan, et linn suurel määral mõjutab inimest (mees, 27).

Sümboolsetest sotsiaalsetest hüvedest oli samuti natuke juttu. Ühel korral räägiti ühes Narva koolidest saadud kogemusest, mis tegi tugevaks ja teisel puhul viidati üldisele keskkonnale, mis kindlasti sisaldab ka oma hoiakuid, väärtusi, reegleid.

118. E: Muidugi mind isiksusena ja minu iseloomu väljakujunemist mõjutas ja mõjutab mu perekond, aga suurt rolli minu iseloomu loomisel mängis pideva võitluse ja eneseületamise oskus, sest sa kogu aeg pidid tegema mingeid eesti keele oskust tõestavaid eksameid, sa kogu aeg pidid tõestama, et sa nüüd oled (olemas), kogu aeg pidid midagi kellelegi tõestama. Mulle tundub, et inimesed, kes elavad eestikeelses keskkonnas, eestikeelsete koolide õpilased – mitte sellised, nagu mina, kes õpivad 60/40 koolides – sellega kokku ei puutu. Ja lähtudes oma isiklikust kogemusest eestlastega suheldes, väga tihti nad isegi ei saa aru, milles on probleem (naine, 20).

119. B: Noh, muidugi väga paljud eestlased saavad siin sellise kerge kultuurišoki (*naerab*), seetõttu muidugi nad muutuvad. Aga see toimub iga inimesega, ükskõik, kuhu linna sa lähed, sa igal juhul muutud. Sest sa oled harjunud ühega, aga kui sa satud täiesti teise linna, teise keskkonda, siis seetõttu, muidugi, sa muutud (naine, 25).

Kuna küsimused olid teadlikult alguses püstitatud väga üldiselt, siis on arusaadav, et vastuste seas leidis nii oma kogemusele tuginevaid argumente kui ka üldiseid arutlusi antud teemal.

Samas on kõikidest vastustest näha, et ruumi mõju inimestele seisneb nii inimeste ja võrgustike aspektis kui ka sotsiaalsete hüvede sfääris, kus oma roll on nii materiaalsel objektidel (ilusad kohad, kohtumiskohad jne) kui ka sümboolsetel hüvedel, nagu hoiakutel (mis tekkisid kindlas koolis õpikogemuse kaudu) kui ka üldisemalt keskkonnal, mis on osaliselt üles ehitatud ka hoiakutel, väärtustel ja reeglitel.

Kuigi intervjueeritud noored on suurema osa oma elust elanud Narvas, on mõnedel olemas ka teistes linnades ja riikides elamise kogemus. Ja nende vastustest koorusid välja peegeldused, kuidas elamine või isegi lühikesed kokkupuuted teiste linnade ja keskkondadega on mõjutanud noorte elu ja arusaama maailmast. Need, kes said pikemat aega elada teistes Eesti linnades, tõid välja, et see kogemus aitas kaasa eesti (ja mitte ainult eesti) keele oskuse parendamisele.

120. D: Ja elades 2 aastat Viljandis korteris koos eestlannaga õppisin ma ära keele ja suhtlen vabalt. Ja Tallinnas (elades) see väga palju aitab, kuid siin on natuke teine keel (kõnepruugi mõistes) (naine, 23).

121. B: Kui ma õppisin Tallinnas, ma niivõrd süvenesin eesti kultuuri, õppisin ära eesti keele ... (naine, 25).

122. N: Tähendab, nendel elanikel, kes tahavad praktiseerida eesti või inglise keelt, ei ole siin seda niivõrd lihtne saada?

L: Jah, suuresti tuleb kuhugi sõita projektide raames või teistesse linnadesse või leida interneti kaudu endale sõpru, kellega suhelda. Ja nii edasi. Aga teistes (linnades), Tallinnas ma tean, kui ma olin seal eesti peres, eestlased tihti räägivad inglise keelt. Ja isegi inglise keelt nendega on parem praktiseerida, kui meie linnas (mees, 19).

Ka üldist maailmapilti on mõjutanud elamine teistes linnades ja/või riikides. Respondentide sõnul oli see mõju väga positiivne ning muutis nende arusaama maailmast palju avaramaks ja mitmekesisemaks.

123. I: Varem ma olin ainult Narvas, isegi üritustel eriti ei käinud. Ja tõepoolest ei olnud tervet maailmapilti, ma ise ei olnud nii hästi arenenud kui pärast seda, kui ma hakkasin käima projektides, hakkasin reisima. Ma sain siis teada palju sellistest linnadest, nagu Valga, Tapa, Rakvere, Pärnu, Tartu, Tallinn. Kui sa käid juba täiskasvanuna, siis näed hoopis teist pilti, saad teiste inimestega tuttavaks, näed linna teiselt positsioonilt. Seetõttu, kui sa avastad ennast riigis, tuled välja oma mugavustsoonist nimega Narva ja Ida-Virumaa, katsud midagi uut, siis tõepoolest hakkad aru saama

elust täies oma mitmekesisuses. Seega ma tahan käia võimalikult paljudes Eesti linnades, saada tuttavaks erinevate inimestega, osaleda paljudes erinevates projektides (mees, 23).

124. B: Ja pärast seda ma hakkasin aru saama, mida Tallinn mulle andis. Tähendab, ma väga tihti mõtlesin sellest, milline mina oleks, kui ma ei oleks siit ära läinud, aga näiteks oleks lõpetanud kooli Narvas. Lapsepõlves mul ei olnud sellist kindlat arusaama, mida ma tahan teha, kelleks tahan saada ja mida ma oma eluga tahan peale hakata. Aga ma mõtlesin, et oletame, et ma ei oleks ära läinud, et ma oleks käinud /.../ koolis, oleks selle lõpetanud. Mis siis minust oleks saanud? Loomulikult, ma oleksin hoopis teistsugune. Ja ma arvan, et mitte paremas suunas (naine, 25).

125. N: Aga enne seda, kui sa sõitsid ära Tartusse ja varsti saab juba 2 aastat, kui sa elad Tartus, kas see kuidagi mõjutas sind? Kas midagi on muutunud selle aja jooksul?

E: Mind see muutis väga tugevalt, ja kuidagi on arusaadav, et osaliselt suurt mõju osutab üldse ülikooli keskkond, milles ma praegu olen. See on hoopis teine maailm koos teiste reeglitega, kommetega, ja see on palju mugavam, kui kõik see, millega ma puutusin kokku varem, muidugi. Ja mis muutus? Peale selle, millest ma just rääkisin, minu suhtumine teistesse inimestesse, ühiskonda tervikuna, linnadesse (naine, 20).

Kuigi võib väita, et elades kaua ühes linnas, mõjutab selle linna ruum ehk sünteesi tulemusena elusolenditest ja sotsiaalsetest hüvedest tekkinud kooslus linnaelanikke, ei saa välistada ka teiste linnade ehk ruumide mõju inimestele. Nii need noored, kes on elanud teistes Eesti linnades aastaid, kui ka need, kes on teiste ruumidega vähem kokku puutunud, on tunnistanud, et teiste linnade mõju nende elule ja maailmavaatele on tunnetatav ja positiivne. Samas on tähelepanuväärne, et teistes Eestis linnades saadud kogemusse või linnadesse suhtumine on üldiselt positiivne ning kuigi tuuakse esile erinevusi, ei rõhutata neid kui midagi negatiivset. See omakorda võib viidata sellele, et Eesti kontekstis dsp ja Narva kontekstis Dsp vahel ei pea ilmtingimata tekkima konflikt, vaid mõõduka positsiooni püsimisel ja teise subjektipositsiooniga koostöö tingimustes võib selline olukord soodustada järg-järguliselt uue välja moodustumist, milles etniline eristatus ei esine enam nii radikaalselt, vaid eristumisjooned käivad teiste kriteeriumite (näiteks, majandusliku või sümboolse kapitali) järgi.

Kuna Narva on pärast Eesti taasiseseisvumist kogenud inimeste äravoolu ning ka respondendid mainisid oma intervjuudes, et tegemist on ühe tõsisema probleemiga, oli loogiline püstitada küsimus, kas need Narva noored, kellega tehti antud töö raames intervjuu, ise tahaksid Narvast ära kolida. Kuigi intervjuukavas sellist küsimust ei olnud, puudutati intervjuude käigus seda teemat pigem juhuslikult ning keegi ei öelnud, et tahaks Narvast lahkuda. Üks respondentidest (mees, 24) tuli pärast õpinguid mujal Eestis ja välismaal tagasi

Narva ja lõi linna oma äri. Teised kavatsevad Narvas edasi elada või pärast õpinguid linna naasta.

126. D: Pärast õpinguid ma tahan naasta Narva. Ma olen juba ammu aega tagasi selle otsuse enda jaoks teinud (naine, 23).

127. C: Mul ei ole praegu lapsi. Aga tulevikus, muidugi, kui nad sünnivad, ma tahaks, et nad sünniks siin. Ma tahaks, et nad kasvaksid siin üles (naine, 26).

128. N: Sa mainisid, et kui kõik läheb hästi, siis sa lähed õppima Tallinnasse. Aga tulevikus, mis sa arvad, kas tuled tagasi Narva?

F: Ei tea. Arvan, et tulen, sest saades kätte hariduse, võib siin hästi edasi areneda. Ja hästi elada (mees, 19).

Narva naasmine või oma elu selle linnaga sidumine räägib sellest, et linna ja ruumi peetakse piisavalt mugavaks ja omaks, et tahetakse siin edasi elada, või piisavalt huvitavaks väljakutseks, et sinna oma oskustega ja pingutustega edasi panustada. Teiste sõnadega – ennast nähakse osana sellest ruumist. Samuti ei nähta vastuolu mujal saadud kogemuse ja kapitali ning Narvas vajalike oskuste ja olemasolevate võrgustike vahel, mis ühelt poolt võib viidata sellele, et ei ole eriti konflikti erinevate subjektipositsioonide vahel (Eesti kontekstis dsp ja Narva kontekstis Dsp). Teiselt poolt aga võib selline nähtus viidata vastupidisele järeltulele, kuna on võimalik, et nõrk või puuduv riigirahva identiteet võib lausa tugevdada soovi naasta Narva, ainukesse kohta, mida peetakse omaks, mis teatud asjaolude tulemusena võib viia Narva kontekstis Dsp radikaliseerumisele ja Eesti kontekstis dsp radikaalsemaks muutmisele.

Kokkuvõtvalt võib öelda, et Narva ruumi konstrueerimise ja ruumi mõju linna elanikele analüüs annab võimaluse tõmmata mõned paralleelid Narva noorte dsp ja Dsp vahele, kuid mitte niivõrd erinevate gruppide suhete kontekstis, vaid ruumist rääkides. Siin tasub kindlasti mainida, et antud analüüs annab väga esmase tulemuse, kuid koos identiteedi küsimuste analüüsiga ei saa seda tulemust pidada pealiskaudseks. Ühelt poolt suhtutakse Narva kui oma linna koos selle positiivsete ja negatiivsete külgedega, elatakse sellele kaasa ning tahetakse, et linn oleks rohkem seotud ülejäänud Eestiga. Ka soov naasta pärast õpinguid linna viitab sellele. Teiselt poolt tasub pöörata tähelepanu sellele, et nagu riigirahva identiteedi puhul, mis näib hetkel veel protsessina, mis võib suunda vahetada, on ka ruumi konstrueerimise ja ruumi mõju puhul inimesele olemas mõned aspektid, mis võivad viidata

sellele, et välja tingimuste muutmisel või teise subjektpositsiooni radikaliseerumisel võib muutuda ka Narva noorte enese positsioneerimine.

Kokkuvõte ja järeldused

Narva on Eesti kontekstis suur linn ning pärast Eesti taasiseseisvumist pidi kokku puutuma võimsate väljakutsetega – demograafiline kahanemine, majanduslikud raskused ning linnas elavate eestivenelaste vaevaline integreerumine Eesti ühiskonda. Eesti inforuumi sattus Narva tihti alles siis, kui on riigi sees või rahvusvaheliselt toimumas kriis (Pronkssõduri teisaldamine 2007. aastal, Venemaa rünnakud Gruusia või Ukraina vastu, koroonakriis ja koroonaga vastu aeglane vaktsineerimise tempo). Linna sattumist meediasse saadab tihti küsimus, kas Narva on ikka Eesti linn ja kas Narva elanikud on riigile lojaalsed. Arvestades, et mõned uuringud viitavad sellele, et just noored eestivenelased kipuvad ruumis liikuma eraldatumalt (Mooses, 2021) ja omama madalamat riigiidentiteeti (Mäkinen, 2021), on küsimus, kuidas positsioneerivad ennast Narva noored, väga asjakohane.

Magistritöö eesmärgiks oli uurida Narva noorte eestivenelaste kohalikku ja riigirahva identiteeti ning enese positsioneerimist etnopolitiilisel väljal Eesti ja Narva kontekstis. Lisaks vaadeldi, kuidas konstrueerivad Narva noored Narva linna ruumina ja kuidas nende konstrueeritud ruum omakorda mõjutab inimesi. Ruumi konstrueerimist ja ruumi mõju inimestele analüüsiti läbi kohaliku ja riigirahva identiteedi ning positsioneerimise prisma. Analüüsi läbiviimiseks lähtuti Bourdieu välja teooriast, Löw sotsioloogilise ruumi käsitlusest, Tajfeli ja Turneri ning Somersi identiteedi teooriatest. Andmekogumismeetodina kasutati poolstruktureeritud intervjuusid, mida analüüsiti kasutades manifestset kvalitatiivset sisuanalüüsi.

Intervjuude analüüsist johtub, et Narva eestivenelased positsioneerivad ennast domineeritaval subjektipositsioonil Eesti kontekstis ning domineerival subjektipositsioonil Narva kontekstis. Kui Narva kontekstis identifitseerivad nad ennast rohkem venelastena, siis Eesti kontekstis tuuakse rohkem mängu Eesti riigi ja kultuuriga seotud aspekte, mis viitab nii mõõdukale dsp-le kui ka soovile leida rohkem ühisosa domineerival subjektipositsioonil asuva grupi ehk eestlastega. Kuigi Narva kontekstis on näha pigem mõõdukat Dsp, on märgata ka radikaalse subjektipositsiooni märke, kus eeldatakse, et Narvas eestlaste ehk dsp hakkamasaamine on puhtalt eestlaste kätes või eestlased ise ei pinguta piisavalt, et olla osa Narva ühiskonnast.

Narva noortel esineb kohalik identiteet. Seda on näha kõigepealt selles, kuidas näevad noored Narvat linnana. Kuigi kõik näevad Narvat kui Eesti territooriumil asuvat linna, ei ole ühiselt mõistetav, mida täpselt mõeldakse, kui nähakse Narvat vene või eesti linnana. Nagu

ka Eesti ja Narva kontekstis enese positsioneerimise puhul mängib ka Narva kohaliku identiteedi konstrueerimisel väga tähtsat rolli kultuurikapital. Samas seisneb noorte jaoks kapital nii vene kui ka eesti keeles, kultuuris ja võrgustikus või nende segus. See annab märku sellest, et kuigi kohalik identiteet on olemas, ei ole veel selge, millele see täpselt tugineb.

Teiselt poolt saab kohalikku identiteeti vaadata läbi selle, millistele gruppidele vastandutakse. Narva noored vastanduvad eestlastele, Venemaal elavatele venelastele ja mujal Eestis elavatele eestivenelastele. Vastandumise alust on tavaliselt lihtsam leida, kui seda, mis gruppi seestpoolt ühendab. See võib tähendada, et kohalik identiteet on alles tekkimise staadiumis ja ei ole veel lõppvormi võtnud.

Narvas tuntakse ennast omana ning siin jälle mängib suurt rolli kultuurikapital, millele tugineb Dsp. Riigirahva identiteet omakorda on pigem tekkimise faasis, see ei ole veel lõpuni väljakujunenud ja võib asjaolude muutumise tõttu suunda muuta. Nii nagu üks respondent võrdles enese positsioneerimist Eestis turisti staatusega, võib seda metafoori edasi arendada, võttes aluseks seda, kui kerge on turistil oma staatust (naastes kodumaale) ja asukohta muuta. See muutus võib minna plaanipäraselt, aga mõne turisti puhul võib see olla mõjutatud tujust või asjaolude muutusest.

Narva linnast on tekkinud Narva noorte jaoks koht (Löw, 2016), milles luuakse ruumi oma tähendustega. Linn Narva eestivenelaste jaoks on oma kodulinn, hubase atmosfääriga, suure potentsiaaliga, koht, kus on olemas oma inimeste võrgustik. Samuti esinevad siin probleemid, mille pärast muretsetakse ja mida tahetakse lahendada. On tähelepanuväärne, et vähemalt hüpoteetiliselt ei kardeta võimalust, et Narvas võiks elada rohkem eestlasi ja sellesse võimalusse suhtutakse positiivselt. See kinnitab väidet, et Narva kontekstis esineb valdavalt mõõdukas Dsp, mis ei näe suurt ohtu vastanduva dsp-ga kompromissi saavutamises ja sellega ka oma positsiooni mõõdukas kohandamises. Samuti tahetakse Narvas elada ja pärast õpingute lõppu naasta Narva, kuid see ei viita üheselt ei mõõdukale ega radikaalsele subjektipositsioonile. Teiste ruumide mõju enda elule ja maailmavaatele hinnatakse positiivselt, õppe- või töökogemust teistes Eesti paikades ja väljaspool Eestit peeti maailmapilti avardavaks.

Üldiselt võiks uurimistöö tulemusi tõlgendada positiivses valguses, kuid kindlasti mõnede mõõndustega. Narva kontekstis Dsp radikaliseerumise märkidesse peaks tähelepanelikult suhtuma, kuna see võib viidata Eesti kontekstis dsp ja Narva kontekstis Dsp omavahelisele

vastandumisele. Vaatamata sellele, et keegi respondentidest ei kahelnud selles, et Narva on osa Eestist, see asjaolu, et ei ole kindlat ja selget arusaama, kas Narva on eesti või vene linn, võiks tähendada, et kohaliku identiteedi alus on alles tekkimas ning muudatused on siin veel võimalikud. Kuigi identiteedi puhul on tegemist protsessiga, mis võib aja, ruumi ja suhete konteksti muutumise tõttu muutuda, annavad läbiviidud intervjuud sellest selge pildi just riigirahva identiteedi osas. See, mis suunas ja kui kiiresti Narva noorte eestivenelaste identiteedi konstrueerimine edasi liigub, omab suurt tähtsust nii Narva linna, Eesti riigi kui ka kõigepealt nende samade noorte jaoks.

Olukorras, kus Euroopas on puhkenud sõda, mille agressor on Venemaa, ei saa välistada, et need identiteedi kujunemise ja positsioneerimise protsessid võivad takerduda või halvimal juhul muuta oma suunda. Kui nii juhtub, võivad tagajärjed olla väga tõsised nii Eesti sees (Narva suurem endasse tõmbumine, selle vastandumine ülejäänule Eestile) kui ka rahvusvaheliselt, kui Venemaa hakkab otsima võimalust, et ühiskonda lõhestada, mängides olemasolevatele konfliktidele ja neid üles puhuma. Et sellist ohtu vähendada, peab Eesti riik väga hoolikalt läbi mõtlema oma strateegia ja kommunikatsiooni, et soodustada eestivenelaste seas riigirahva identiteedi tekkimist, ning vähendada potentsiaalset ohtu eestivenelaste identiteedile ja enese positsioneerimisele, mida võiksid kaasa tuua mainitud sõja tagajärjed.

Sõja ja sanktsioonide mõju majandusele ja inimeste toimetulekule võib tähendada seda, et sotsiaalmajanduslikult haavatavamas positsioonis olevad eestivenelased võivad saada valusa majandusliku löögi, mis võib lühemas või pikemas perspektiivis tekitada vastandumist kohaliku ja riigirahva identiteedi vahel ning muuta radikaalsemaks nii Eesti kontekstis dsp kui ka Narva kontekstis Dsp. Lühemas perspektiivis peaks riik tähelepanelikult jälgima, et Narva linna ettevõtted ja elanikud ei saaks majanduslikult ebaproportsionaalselt suurt lööki ja kiiresti reageerima riiklike meetmete kaudu, kui selline oht tekib. Siin puhul ei tähenda, et teiste linnade puhul (eriti Ida-Virumaal) ei peaks sama valvsalt olukorda jälgima, kuid Narva oma geopoliitilise asukoha, suuruse ja elanikkonna koosseisu tõttu peaks olema prioriteetide seas kõrgel kohal.

Kommunikatsioonis on vaja väga hoolikalt läbi mõelda sõnum, et mitte suurendada vastandumist eestlaste ja eestivenelaste vahel ning mitte lasta tekkida vastandumist eestivenelaste ja Ukraina põgenike vahel. Üks respondentidest mainis, et tunneb ebaõiglust, kui näeb, kui hästi suhtutakse Ukraina põgenikesse. Mida kauem vajavad põgenikud abi,

seada suuremad on riskid, et halvasti läbimõeldud kommunikatsiooni tulemusena võib eestivenelaste seas tekkida rahulolematust, mis võib mõjutada riigirahva identiteedi liikumist Eesti riigile ebasoodsas suunas.

Identiteet baseerub positiivsele mina-pildile ning nendele inimestele, kelle identiteet põhineb vene kultuuril, keelel ja venelastega samastumisel, võib see olla moraalselt väga raske, kui nende samade aspektide kaudu on nad justkui seotud agressoriga. See võib viia identiteedikriisini. Sellist potentsiaalset probleemi ei tohi kindlasti ignoreerida, selleks peab olema valmis. Samas võib seda olukorda pidada ka võimaluseks soodustada eestivenelaste riigirahva identiteedi tekkimist ja tugevdamist neil, kellel see identiteet mingil määral on juba tekkinud. Narva noored tõid ise välja, et eesti keele ja kultuuri edendamine ja Narva elanikkonnale sellele juurdepääsu lihtsustamine, eestlaste ja eestivenelaste vaheliste kontaktide tihendamine võib soodustada riigirahva identiteedi tekkimist. Nimetatud tegevustega peab kindlasti tegelema ning nende programmide, mille kaudu neid pakutakse, mahtusid võiks suurendada.

Samuti peab väljaspool viimaste sündmuste konteksti meeles pidama, et positiivsete protsesside (riigirahva identiteedi tekkimine, Narva kontekstis mõõduka Dsp prevaleerimine) negatiivseks pöördumine on võimalik, kui mingil põhjusel Narva eestivenelased tunnevad, et Eesti ühiskonnaks omaks pürgimine ei ole enam mõistlik või ühelt või teiselt poolt soovitatav. Eesti riik nii oma tegevustes kui ka kommunikatsioonis ei tohi lihtsalt loota, et protsess jätkub samas suunas sõltumata ühiskonnas toimuvatele teistele protsessidele (polariseerumine koroonapandeemia ajal, sotsiaalmajanduslik ebavõrdsus jne).

Kuna antud töö põhines kvalitatiivsele analüüsile, mille baasil ei saa teha statistilisi üldistusi, võiks tulevikus planeerida ka kvantitatiivset uuringut, et kaardistada, kui levinud on intervjuude käigus mainitud seisukohad ja argumentatsioon. Alustuseks võiks sellist uuringut teha Narvas, hiljem võiks kaaluda sarnaste uuringute läbiviimist ka teistes Eesti linnades, kus on suur venekeelse elanikkonna osakaal, nagu Sillamäe, Jõhvi, Kohtla-Järve, Tallinna erinevad linnaosad. Kindlasti ei pea keskendumas ainult noortele. Kui teha selliseid uuringuid korduvalt, oleks võimalik jälgida ka muutusi identiteedi konstrueerimisel ja positsioneerimisel.

Kasutatud kirjandus

Bourdieu, P. (1986). The forms of capital. Kogumikus Richardson, J. (toim.), *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*, 241-58. Westport, CT: Greenwood.

Võrgulehel https://home.iitk.ac.in/~amman/soc748/bourdieu_forms_of_capital.pdf (19.04.2022).

Bourdieu, P. (1991). *Language and Symbolic Power*. USA: Polity Press.

Bourdieu, P. (2003). *Practical Reason*. UK: Polity Press.

Bourdieu, P. (2018). Social Space and the Genesis of Appropriated Physical Space. *International Journal of Urban and Regional Research*, 42 (1), 106-114.

Bourdieu, P. (2020). *Habitus and Field: General Sociology, Volume 2 (1982-1983)*. USA: Polity Press.

Dey, I. (2005). *Qualitative Data Analysis: A User-Friendly Guide for Social Scientists*. Routledge, London and New York.

Eesti Statistikaamet (1995). Eesti rahvastik rahvaloenduste andmetel. Võrgulehel <https://www.stat.ee/sites/default/files/2020-08/Eesti%20rahvastik%20rahvaloenduste%20andmetel.%20I.%20Population%20of%20Estonia%20by%20Population%20Censuses.pdf> (25.12.2021)

Eesti Vabariigi Põhiseadus (1934). Tallinn: J. Ploompuu kirjastus. Võrgulehel <https://www.digar.ee/arhiiv/et/raamatud/50091> (20.12.2021)

Eesti Vabariigi Põhiseadus (RT 1992, 26, 349; I, 15.05.2015, 1). Võrgulehel <https://www.riigiteataja.ee/akt/115052015002> (02.01.2022).

ERR (2022, 12. aprill). Vene telekanalid on minetamas tähtsust Eesti muust rahvusest elanike jaoks. *ERR*. Võrgulehel <https://www.err.ee/1608562708/vene-telekanalid-on-minetamas-tahtsust-eesti-muust-rahvusest-elanike-jaoks> (26.04.2022)

Flyvbjerg, B. (2006). Five misunderstandings about case-study research. *Qualitative inquiry* 12.2, 219-245.

Gerring, J (2011), *Social Science Methodology: A Unified Framework*. Cambridge University Press. 2nd edition.

- Hopkins, N. & Dixon, J. (2006). Space, Place, and Identity: Issues for Political Psychology. *Political Psychology*, 27 (2), 173-185.
- Häkli, A (2022, 14. aprill). Sõda on kasvatanud Eestis Vene passist loobuda soovijate arvu. *ERR*. Võrgulehel <https://www.err.ee/1608565957/soda-on-kasvatanud-eestis-vene-passist-loobuda-soovijate-arvu> (26.04.2022).
- Ivanov, S. (2015). *Sümboolne võim Eesti etnopolitikas mitte-eestlaste riigivalitsemises esindatuse näitel*. Doktoritöö. Tallinn: Tallinna Ülikool.
- Kaasik, P. (2016). Kakskeelsuskampaania: sovetlikust keelepoliitikast ja selle praktikast Eesti näitel 1970. ja 1980. aastatel. *Tuna* 1/2016. Võrgulehel <https://www.ra.ee/tuna/kakskeelsuskampaania-sovetlikust-keelepoliitikast-ja-selle-praktikast-estni-naitel-1970-ja-1980-aastatel/> (02.01.2022)
- Kalmus, V., Masso, A. ja Linno, M (2015). Sotsiaalse analüüsi meetodite ja metodoloogia õpibaas. Kvalitatiivne sisuanalüüs. Võrgulehel <https://samm.ut.ee/kvalitatiivne-sisuanalyys> (02.01.2022).
- Kunitsõn, N. (2018). *Tööturu etnilise ebavõrdsuse taastootmise ja ümberkujundamise strateegiad Eestis*. Magistritöö. Tallinn: Tallinna Ülikool.
- Lagerspetz, M. (2017). *Ühiskonna uurimise meetodid. Sissejuhatus ja väljajuhatus*. Tallinn: Tallinna Ülikooli Kirjastus.
- Langenhove, L. (2017). Varieties of Moral Orders and the Dual Structure of Society: A Perspective from Positioning Theory. *Frontiers in Sociology*. Võrgulehel <https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fsoc.2017.00009/fuvll#h4> (15.04.2021).
- Lavrentjev, I. (2018). Lahing Narva pärast. *Vikerkaar*, 9/2018, 38-47.
- Laitin, D. (1998). *Identity in Formation: The Russian Speaking Populations in the Near Abroad*. Ithaca, NY: Cornell University Press.
- Leetmaa, K. (2017). Elukoht kui lõimumise mõõdupuu: muutused keelekogukondade elukohtade eraldatuses. Eesti inimarengu aruanne 2016/2017. Eesti rändeajastus. Eesti Koostöö Kogu. Võrgulehel <https://www.2017.inimareng.ee/sisseranne-ja-loimumine/elukoht-kui-loimumise-moodupuu/> (02.01.2022)

- Löw, M. (2008). The Constitution of Space. The Structuration of Spaces Through the Simultaneity of Effect and Perception. *European Journal of Social Theory*, 11(1), 25-49. Vörgulehel <https://doi.org/10.1177/1368431007085286> (20.12.2021)
- Löw, M. (2016). *The Sociology of Space. Materiality, Social Structures and Action*. New York: Palgrave Macmillan
- Löw, M. ja Weidenhaus, G. (2017). Borders that relate: Conceptualizing boundaries in relational space. *Current Sociology*, 65 (4), 553-570. Vörgulehel <https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/0011392117694804> (20.11.2021)
- Mooses, V. (2021). Towards a more comprehensive understanding of ethnic segregation: activity space and the vicious circle of segregation. (Doktoritöö). Tartu Ülikool. Vörgulehel <http://hdl.handle.net/10062/71907> (23.11.2021).
- Murd, J. (2022, märts). Mis meelt on Narva? *Levila*. Vörgulehel <https://www.levila.ee/raadio/mis-meelt-on-narva> (19.04.2022).
- Mäkinen, A. (2021). Põlvkondlikud erisused eestlaste ja eestivenelaste riigiidentiteetis: relatsiooniline perspektiiv. (Magistritöö). Tallinna Ülikool. Ühiskonnateaduste Instituut. Vörgulehel <https://www.etera.ee/s/6631aTHWvL> (23.11.2021).
- Narva linn (2021). Narva arvudes 2020. Vörgulehel www.narva.ee (26.04.2022).
- Noorsootöö seadus (RT I 2010, 44, 262; RT I, 16.06.2020, 10). Vörgulehel <https://www.riigiteataja.ee/akt/NTS> (19.04.2022).
- Nikolajev, J. (2022, 27. aprill). Юрий Николаев: нарвитяне во время уличных опросов умеют удивить. *ERR*. Vörgulehel <https://rus.err.ee/1608578806/jurij-nikolaev-narvitjane-vo-vremja-ulichnyh-oprosov-umejut-udivit> (29.04.2022).
- Pommereau, I. (2022, 11. märts). Amid war in Ukraine, are Estonia's Russian speakers ready to embrace the West? *DW*. Vörgulehel <https://www.dw.com/en/amid-war-in-ukraine-are-estonias-russian-speakers-ready-to-embrace-the-west/a-61078050> (19.04.2022).
- Rannut, M. (2008). Estonianization Efforts Post-Independence. *International Journal of Bilingual Education and Bilingualism*, 11:3-4, 423-439. Vörgulehel <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/13670050802148780?journalCode=rbeb20> (02.01.2022)

Riigi Statistika Keskbüroo (1935). Rahvastiku koostis ja korteriolud. 1. III 1934 rahvaloenduse andmed. Vihk II. Tallinn. Võrgulehel <http://dspace.ut.ee/handle/10062/4439> (20.12.2021)

SA Poliitikauuringute Keskus Praxis, Balti Uuringute Instituut, Tallinna Ülikool, Tartu Ülikool, Turu-uuringute AS (2020). Eesti Ühiskonna Lõimumismonitooring 2020. Võrgulehel <https://www.kul.ee/eesti-integratsiooni-monitooring-2020> (02.01.2022)

Somers, M. (1994). The Narrative Constitution of Identity: A Relational and Network Approach. *Theory and Society*, 23, 605-649.

Statistikaamet (2000). 2000. aasta rahva ja eluruumide loendus. Kodakondsus, rahvus, emakeel ja võõrkeelte oskus II. Võrgulehel <https://www.stat.ee/sites/default/files/2020-07/RV200102.pdf> (20.12.2021)

Statistikaamet. (2011). RL0429: rahvastik rahvuse, soo, vanuserühma ja elukoha järgi. Võrgulehel https://andmed.stat.ee/et/stat/rahvaloendus_rel2011_rahvastiku-demograafilised-ja-etno-kultuurilised-naitajad_rahvus-emakeel-ja-keelteoskus-murded/RL0429 (21.12.2021)

Tajfel, H. ja Turner, J. C. (1979). An integrative theory of intergroup conflict. In W. G. Austin, & S. Worchel (Eds.), *The social psychology of intergroup relations* (pp. 33-37). Monterey, CA: Brooks/Cole.

Tuuder, M. ja Paulus, K. (2020). Narva. Daatšast paleeni. Narva: Narva Muuseum.

Vetik, R. (2019). National Identity as Interethnic (De)mobilization: A Relational Approach. *Ethnopolitics*. 18 (4), 406-422. Võrgulehel <https://doi.org/10.1080/17449057.2019.1613065> (04.04.2022).

Vetik, R. (ilmumas). Soomeugriluse strateegiad eestlaste identiteediprojektides. Soome-ugri sõlmed.

Vetik, R., Kunitsõn, N., Koppel, K., Shaharyar, N. ja Polõnin, I. (2020). Eesti ühiskonna lõimumise suur pilt. Segregatsioonist sidususeni? Eesti ühiskonna lõimumismonitooring 2020, 101-117. Võrgulehel <https://www.kul.ee/eesti-integratsiooni-monitooring-2020> (23.11.2021)

Vsevirov, D. (2001). Nõukogudeaegne Narva elanikkonna kujunemine. Tartu: Okupatsioonide Repressivpoliitika Uurimise Riiklik Komisjon.